בית יעקב

ליטעראַרישער נאַציאָנאַל-זשורנאַל

יאַרגאַנג 9 | ארגאַן פאַר די אינטערעסן פון די בית-יעקב-שולן און ארגאַניזאַציעס בנות-אגודת-ישראל אין פּוילן | נומער 81

רעדאַקטאָר: א. ג. פרידמאַן

ב״ה, לאָדזש=קראָקע=וואַרשע. פרייטיק פ׳ שמות כ״ב טבת תרצ״ב.

פאַרלאַג „בית יעקב“ לאָדזש.

שוין אַרויס פון דרוק טבת־העפט נומער 37 פון

„קינדער גאָרטן“

חודש זשורנאַל פאַר קינדער און יוגנט

תּוֹכן: לאָמיר זיך דורכשמועסן—א. זאַנענפריד; קינדער. בעטן צו ג—ט (שיר)—שמואל נאַדלער; קינדער גיזאַנג — אליעזר שינדלער; שני אין ירושלים — בנימין מינץ; מע טאָר זיך נישט נוקם זיין — שרה שענירער; רבי חנינא בן דוסא — בנימין זוסמאַן; ג—ט און זיין משפּט איז גירעכט — אסתר ראַזאַ; דער קראַנקער לייב — א טרייסטער; קינדער לידער—א. ש.; צווישן היידן—ל. רעדניש; דריי פאַרלאַנגען (קינדער פאַרשטעלונג) — פּ. סירסקי; טאָג־בוך פון אַ שילערן — פריידקע רעטעניש, שפּילערייען או״וו.

פרייז 40 גראָשן — שולן ראַבאַט.

אויך שוין אַרויס פון דרוק טבת־העפט נומער 6

„פרישע בלימעלעך“

לייען ביכל פאַר יידישע קינדער.

תּוֹכן: פאַרט אַ ייד ב׳ ירושלים — ל. ק.; דער פוקס און דער שומר (ליד) — א. שינדלער; פאַרוואָס שני איז ווייס — בן-אי״ש; דבורהלע וויל זיך נישט קריגן — א. ג.; דריי מעשהלעך: דער גביר און דער אָרימאַן, חוהלע און דער אַדלער, דאָס פערד און דער אַקער־אייזן — א. טרייסטער; אצינד זעט זי ערשט נישט — נ. ג.; רב בער מיט דער שער; פאַר וואָס אַ האָן האָט אַ רויטן קאָם — ל. ס. קינדער-לעבן.

פרייז 30 גראָשן — פאַר שולן ראַבאַט.

ביידע קינדער־זשורנאַלן זענען שיין און קינסטלעריש אילוסטרירט

אדרעס פון פאַרלאַג „בית יעקב“:
Red. „Bajs Jakow“ Łódź, Kilińskiego 44, Skrz. poczt. 146.
פאַר געלט: K. P. O. 67.795

דער פאַרבונד פון עולים | פאַרלאַג „בית יעקב“, לאָדזש

אַלע יידן וואָס ווילן זען דאָס יידישע פאָלק עולה זיין אין די דריי קדושות פון דעת, רחמים, תפארת לייענען און פאַרשפּרייטן דעם איינציקן אפיציעלן עולים־ארגאַן אין יידיש:

„פּנוּ דרך“
עולים - בלעטער

דער ערשטער נומער שוין אַרויס פון דרוק.

„פּנוּ דרך“ איז דאָס איינציקע זשורנאַל, וואו די פירער פון עולים לאָזן הערן זייער שטים בנוגע אַלע פּראָבלעמען פון לעבן, קולטור און יהדות.

„פּנוּ דרך“ ווייזט דעם וועג אַלע, אַלע וואָס ווילן פירן אַן־אמת־יידיש לעבן און ווילן מיטאַרבעטן פאַר אַ בעסערן עתיד פון יידישן פאָלק אין גלות און אין ארץ ישראל.

„פּנוּ דרך“ פירט מלחמה אַ קעגן דער שרעקלעכער גייסטיקער און עקאָנאָמישער ירידה פון יידן און לערנט טעארעטיש און פּראַקטיש ווי אַזוי פונים דאָזיקן ירידה־תהום זיך צו קענען אַרויסראַטעווען.

„פּנוּ דרך“ ברענגט מאמרים פון גילערנטע און שרייבער וואָס אַרביטן אַליין פאַר עלי׳ ובראש תון באַרימטן יידישן דענקער, דיכטער און פילאָזאָף און דעם אמתדיקסטן בעל־תשובה פון אונדזער דור ד״ר נתן בירנבוים!

„פּנוּ דרך“ ברענגט אין זיין ערשטן נומער, וואָס איז ערשט אַרויס פון דרוק צוו. אַנד. אַ גאָר גרויסן טיף־האַרציקן מאמר פון ד״ר נתן בירנבוים: רעליגיעזיטעט—מאָדערניזם—דאָס יינגע דור. „פּנוּ דרך“ ווערט רעדאַקטירט דורכן באַקאַנטן יידישן גילערנטן ד״ר שלמה בירנבוים.

אין יעדן אָרט דאַרף זיך געפונען אַ פריינט פון דער הייליקער עולים-אידעע, וואָס זאָל זיך נעמען אַרביטן צו פאַרשפּרייטן קודם כל ביי דער יוגנט דאָס זשורנאַל.

העלפט אַרויסראַטעווען דאָס יידישע פאָלק פון זיין ירידה־זומפּ און איינס פון די וועגן דערצו: פאַרשפּרייטן די עולים־אידעע!

פרייז פון ערשטן באַנד 65 גר. מיט פּאָרטאָ. 10 עקזעמפּלאַרן נאָר 5 גילדן.

אַדרעס פון רעדאַקציע: PANY DEJRECH, Hamburg 13, Dillstr. 19.
אַדרעס פון אַדמיניסטראַציע:
PANY DEJRECH Łódż, Kilińsiego 44, skrz. poczt. 146.
געלט שיקן: P. K. O. .67.795 אויף קרעדיט ווערט נישט גישיקט!

פירט אַ דורך אומיטים מיט דערפאָלג די תרומת־חברה־אַקציע אויפן יאָר תרצ״ב.

אַזוי ווי יעדיס יאָר אין דער צייט פראָקלאַמירן מיר אויך היינט, די ווערבירונגס-אַקציע פון בנות אגודת ישראל, דורכן פאַרשפרייטן ביי די ברייטע יידישע פרויען-מאַסן דעם איינציקן סימן פון דעם שייכות צו דער תורה-געטרייער יידישע פרויען-מחנה. דאָס דריטע מאָל זינט די בנות-באַוועגונג עקזיסטירט, וועט דאָס היינטיקע יאָר די דאָזיקע וויכטיקע אַקציע געפירט ווערן.

שוין פון די ערשטע צוויי יאָרן ווייסן מיר, אַז די ווערבירונגס-אַקציע איז געווען דער מעכטיקסטער פאַקטאָר צו שטאַרקן דאָס באַוואוסטזיין, אַז עס לעבט און וועט לעבן די דערוואַכטע מחנה פון די טראַדיציאָנעלע בנות ישראל. די באַשיידינע סכומים ווידער, וואָס זענען דורך אונדזערע געטרייע פאָן-טרעגער געזאַמלט געוואָרן פון תרומת חברה, האָבן געגעבן די מעגלעכקייט די צענטראַלע צו האַלטן זיך אויף איר פּאָזיציע און צו פירן איר אַרבעט. אַזוי גוט איניווייניק אויסצובויען די באַוועגונג און פון דרויסן, צו פאַרשאַפן די באַוועגונג כבוד און פּרעסטיזש, ווי דאָס זענען געווען די גראַנדיעזע צוזאַמענפאָרן אין לאָדזש און וואַרשע. וואָס וועלן אויף אייביק פאַרבלייבן אַלס די גרעסטע קידוש-השם מאָמענטן אין דער געשיכטע פונים יידישן ג—טס פאָלק!

אין די פריערדיקע יאָרן, האָט זיך אונדזער באַוועגונג געניייטיקט אין עפנטלעכע מאַניפעסטאַציעס, ווייל עס האָט איין מאָל פאַר אַלעמאָל געמוזט געהערט ווערן דער שאַרפער פּראָטעסט אַנטקעגן דער אומיטום פאַרשפרייטער „אַקסיאָמע" אַז ס-איז נישט בנמצא קיין רעליגיעזע פרויען-יוגנט. אַצינד זענען אָבער אַלע אונדזערע עסקנות פאַר אַ גאַנץ נייען קורס אין דער אַרבעט: אינערלעך צו באַקרעפטיקן און פאַרפעסטיקן דאָס בנין. וואָס איז מיט אַזויפיל האַראַוואַניע אויפגעשטעלט געוואָרן און אין דעם זין זענען טאַקע געווען כמעט אַלע החלטות פונים לעצטן בנות-צוזאַמענפאָר אין וואַרשע.

מיר, וואָס האָבן געלייגט דעם ערשטן ווינקל-שטיין במשך זעקס יאָר צום אַזוי ברייט פונאַנדערגעוואַקסענים בנין פון בנות-אגודת-ישראל, געבן זיך טאַקע אָפּ אַן-ערנצטן דין וחשבון פון די וויכטיקע גרויסע און צוגלייך שווערע אויפגאַבן, וואָס לאַסטן אויף אונדז און שוין הייבן מיר אָן צו פירן אונדזער אַרבעט אין דער ליניע. צווישן די דאָזיקע אַרבעטן נעמען מיר אויף זיך פעסט בעזר השם נאָך דעם היינטיקן ווינטער דורכצופירן דעם פּרעלעגענטן-קורס מיט אַ זייער וויכטיק און רייך פּראָגראַם און ביי דער באַטייליקונג פון אויטאָריטעטע פירער פון רעליגיעזן יידנטום. דער דאָזיקער קורס וועט לויט אונדזער טיפסטער איבערצייגונג און גענויער אויסרעכענונג, ברענגען דעם מאַקסימום נוצן אָרגאַניזאַציאָנעל און געזונט מאַכן דעם אידעאַלן יסוד פון אונדזער באַוועגונג. דערביי סטאַרען מיר זיך, אַז די אַנטיילנעמער אינעם קורס, זאָל כמעט גאָרנישט קאָסטן.

דער פּרעלעגענטן קורס איז נאָר איין פונקט פון אַ גאַנצן אַרבעטס-סדר, וואָס דער צ.ס. האָט זיך אָנגעצייכנט אינעם זין פון אונדזערע העכסטע פירנדע אינסטאַנצן פון דער לאַנד-קאָנפערענץ און צענטראַל-ראַט צוזאַמענפאָר. דערביי זענען מיר ווייטער גרייט ווי ביז אַצינד, נישט צו זשאַליען קיין מסירת הנפש און קרבנות פון צייט און טירחא, אונדזער עבודת הקודש צו פירן באַרג אַרויף ביז צום העכסטן שטאַפּל פון שלימות.

זאָל־זשע דעריבער דאָס היינטיקע יאָר די ווערבירונגס-אַקציע געפירט ווערן מיט אַ פאַרשטאַרקטער איבערגעגעבנקייט. אין יעדן אָרט מוז זיין די צאָל תרומת-חברות כאָטש טאָפּלט ווי פאַראַיאָרן.

דאָס אויסקויפן תרומת-חברה איז גאָר אַ באַזונדערע דיסציפּלינאַרע פליכט פון יעדער מיטגלידערין, פון דעמדאָזיקן אָבליגאַטאָרישן חוב, איז אפילו די אָרעמסטע, נישט באַפרייט, לויטן באַשלוס פון אונדזער קאָנפערענץ. די די יעניקע וואָס האָט נישט יעדיס יאָר אַ תרומת-חברה האָט קיין שום רעכט און קיין שום חלק אין דער בנות-באַוועגונג! עס איז אָבער דער חוב פון אַלע אונדזערע עסקנות צו זעען, אַז נישט בלויז די אָפיציעלע מיטגלידער זאָלן האָבן תרומת-חברות וואָס דאָס וועט זיין אַ פּרינציפּ, פון וועלכן די צענטראַלע וועט נישט אָפּזאָגן זיך — נאָר עס מוז אויך אַלץ אָנגעווענדעט ווערן, אַז סתם יידישע פרויען זאָלן אויסקויפן די תרומת-חברה. אַזוי אויך מוזן זאָרגן די סימפּאַטיקערנס פון „בנות" אין די ע.ס.ט. וואו אָפיציעל עקזיסטירט נאָך נישט קיין אָרגאַניזאַציע, דאָס עס זאָל ווי געהעריק פאַרשפרייט ווערן די תרומת-חברה ביי יידישע פרויען און מיידלעך אין וואָס אַ גרעסערע צאָל.

הַבטָחה און עַלִי׳*)

ד״ר נתן בירנבוים.

(המשך)

אין אַ חוץ דעם: מיר זאָלן נאָך אַלץ נישט האָבן אַרויסגעפונען, אַז אַצינד, ווען מיר אַרבעטן שוין אַזוי לאַנג נישט ווערנדיק מיד און מיט אַזאַ מסירת נפש און על כל פנים נישט קיין שעמעוודיקע אין איינים מיט אַנדערע מענטשן פאַרן אַזוי אַנגירופינים פּראָגרעס פונים מענטשלעכן כלל — אַזוי רופט זיך דאָס זיין פאַרטון נאָר מיט ציוויליזאַציע — איז די שנאת ישראל שטאַרקער און פאַרברענטער געוואָרן, ווי זי איז ווען געווען? מיר זאָלן זיך באַציען צום אַנטיסעמיטישן פּראָבלעם מיט דעם זעלבן עקשנותדיגן נישט דערקענען דעם אמת, ווי די אַסימילאַטאָרן און די ציוניסטן? מיר זאָלן אויך נישט קענען קומען צו דער הכרה און צו דעם קוראַזש, אַז ס-איז צייט, צו געזעגענען זיך מיט דער ביז-אַהעריקער מעטאָדע פון בלויז טענען און אין חרם לייגן.

אַוודאי איז דער אַנטיסעמיטיזם אַ נייער פאָרים פון דער אַלטער פעלקערישער אַנטיפּאַטיע אַקעגן יידן — פון יענער אַנטיפּאַטיע, וואָס נעמט זיך פון דעם חילוק אין טעמפּעראַמענט, טראַדיציעס און מעטאָדעס, צווישן יידן און זייער סביבה. און אַוודאי באַהאַלט זיך אין דער דאָזיקער אַנטיפּאַטיע אַ שטאַרק רשעות — ווי שטאַרק ס-איז, פילן צום ווייניקסטן גראַד די, וואָס הייבן אויף די אומגילומפּערסטע געוואַלדן אַקעגן די אַנטיסעמיטן, — אַ רשעות, וואָס האָט ליב צייטנווייז אויסצושיסן מיט אַן-עלימענטאַרן כוח, אָבער דאָס הייסט נישט, אַז אַלע, וואָס האָבן נישט ליב יידן, האָבן אויך אַ חלק אין דעם דאָזיקן רשעות אָדער אַז אף אַלע ליגט די איינציגע מאָס פון אַחריות און אף אַלע איז אַרויסצוטראָגן דער איינציגער משפּט, נאָך מער: מע קען אפילו נישט זאָגן, אַז די פאָר מענטשן, וואָס לאָזן נישט צו צו זיך די אַנטיפּאַטיע אַקעגן יידן, זענען שוין צוליב דעם אַליין בעסערע מענטשן ווי די אַנדערע נישט-יידן — פאַרשטייט זיך, אף ווי ווייט די דאָזיקע אַנדערע נישט-יידן לאָזן זיך נישט פאַרפירן פון זייער אַנטיפּאַטיע צו שלעכטע מחשבות און דורך זיי צו שלעכטע מעשים, וואָרן אין דעם ווענט זיך עס, צי זיי לאָזן זיך פאַרפירן און ביז ווי ווייט זיי לאָזן זיך פאַרפירן. און דעריבער קען נישט זיין קיין שום ספק אין דעם שלעכטקייט פון מענטשן, וואָס ס-איז נישטאָ קיין מסירה, קיין שקר, קיין רציחה, קיין בזיון, זיי זאָלן זיך נישט באַנוצן דערמיט אַקעגן יידן, יחידים זיין אַקעגן דעם יידישן פאָלק; וואָס האָבן נישט קיין שום רחמנות, נישט אפן יידישן כלל, אָבער אויך נישט אף קיין יידישן יחיד, אַלץ איינס צי ער איז אַן-איש תם וישר אָדער אַ מיאוסע בריאה, צי זיי קענען אים יאָ אָדער זיי קענען אים נישט. דערביי איז אויך נישט קיין שום חילוק, צי זיי מיינען צו טון אַ מצווה מיט זייערע מעשים תעתועים, אָדער צי זיי פאָלגן דערמיט נאָר זייער שנאה-געפיל, אָדער צי זיי זענען אפילו נאָר אויסן אַן-עגאָאיסטישן צוועק. על כל פנים זענען זיי רוצחים, אנשי בליעל, און קיין זכות אף זיי קען מען נישט געפינען, סיידן מע פּרוּווט דן צו זיין די צוויי ערשטע קאַטעגאָריעס מיטן זכות פון שגעון, אַ סך מאָל וועט מן-הסתם דעם פּרוּוו געראָטן.

אָבער צו די דאָזיקע רציחשע און משוגענע פאַנאַטיקער קען מען אפילו נישט גלייכן די שונאי-ישראל-פּראָים, פון דער מאַסע — סיידן דערמיט, וואָס שוין צוליב דעם נאַטירלעכן רגש דאַרף מען זיך אַרויסשטעלן פונקט אַזוי אַקעגן דעם איינים סאָרט, ווי אַקעגן דעם אַנדערן סאָרט. נאָך ווייניקער לאָזן זיך גלייכן צו יענע רוצחים די פּשוטע מענטשן, וואָס זענען געבוירן אָדער אויפגעהאָדעוועט געוואָרן מיט אַנטיפּאַטיע אַקעגן יידן און מ-האָט זיי דערנאָך לייכט געקענט איינרעדן, אַז יידן זענען בכל אופן אַן-אומגליק פאַר גאָר דער וועלט, זיי האָבן ליב זיך צוצוהערן צו די פאַנאַטיקערס רייד און צו געבן זיי אַ הסכּמה, אָבער זיי זענען ווייט פון דעם מיאוסן טועריסקייט פון יענע און באַגיין זיך אַ סך מאָל האַרציק אָדער כאָטש לייטיש מיט יידן. פאַראַן נאָך אַ דריטער סאָרט נישט-יידן, וואָס מע קען זיי נישט גלייכן צו די רציחשע און משוגענע פאַנאַטיקער: מענטשן מיט שכל, ערלעכע מענטשן, וואָס מיינען, אַז זיי דאַרפן אָפּהיטן זייערס אַ הייליקייט אַקעגן יידן, און דעריבער מוזן זיי מלחמה האַלטן מיט יידן, אָבער אין דער דאָזיקער מלחמה גייען זיי נישט אַריבער די גרעניצן, וואָס די פאַנאַטיקער זענען שוין לאַנג אַריבערגעגאַנגען. און פאַראַן ביי די דאָזיקע מענטשן — אַגב אורחא אויך ביי די אַנדערע צוויי סאָרטן (און אומיטום אינים כלל-לעבן) — אַ סך מדריגות — אַנהייבנדיק מיט די פאַרביסענע האַרטע אידעאָלאָגן, לפי רוב נאַציאָנאַליסטן, וואָס אַמאָל שיקלען זיי שטאַרס צו דער אַנדערער זייט גרעניץ, וואו מע קוקט אויך אף רציחה ווי אף אַ מיטל, וואָס ווערט געהייליקט דורך דעם צוועק, און אויסלאָזנדיק מיט אַ סאָרט טיפע מוסר — מענטשן, וואָס זענען פאַרקראָכן ביז צו געבן זייער הסכּמה דעם אַנטיסעמיטיזם נאָר דערפאַר, ווייל יידן זענען „דאָך" שולדיק — אין גאַנצן אָדער כמעט אין גאַנצן — אין דעם גרויסן פאָלקס-אומגליק, וואָס זיי, די מוסר-מענטשן, קלאָגן דערויף.

אמת, אַקעגן מאַכנדיק אַזוינע חילוקים, קען מען טענהן אַקעגן דעם, אַז די חילוקים קומען נאָר טעאָרעטיש צו נוץ, אָבער זיי טויגן גאָר נישט, דאָרט וואו ס-גייט אין לעבן, צו היטן זיך פון שונאים ס-ווענט זיך נישט אין דעם, פון וואָסער אַ סאָרט די שונאים זענען. אויך אין דער מלחמה צווישן חיילות פרעגט דאָך קיינער נישט, וועלכע זעלנער אף דער אַנדערער זייט ס-זענען אנשי בליעל, מיאוסע בראים און רוצחים, און וועלכע ס-זענען פּשוטע מענטשן און אנשי אמת, און קיינים קומט נישט אפן זינען, צו וועלן שאַנעווען די פּשוטע מענטשן און די אנשי אמת. אָבער די טענה איז אַ פאַלשע. וואָרן די מלחמות, וואָס מענטשן פירן אינים מלוכה-לעבן און אינים געזעלשאַפטלעכן לעבן, זענען [illegible] דער מין מלחמות, ווי די מיליטערישע מלחמות. אין די מיליטערישע מלחמות קען מען נישט דערקענען, וועלכע ס-זענען אנשי אמת אָדער פּשוטע מענטשן און אויב מע וואָלט עס אפילו יאָ געקענט דערקענען איז דאָך מן-הסתם נישט מעגלעך צו פועלן, זיי זאָלן אויסקלייבן די ביקסן, אָבער אין די מלחמות, וואָס פירן זיך צווישן פאַרשיידענע מלוכישע אין געזעלשאַפטלעכע כּיתות, קען מען דערקענען, ווער צווישן די שונאים ס-איז אַן-איש בליעל, אַ מיאוסע בריאה אָדער אַ רוצח, און ווער ס-איז אַן-ערנטלעכער מענטש און מע מוז זיך דעריבער אַנדערש נוהג זיין אַקעגן דעם איינים סאָרט מענטשן און אַנדערש אַקעגן דעם אַנדערן סאָרט: אַקעגן דעם ערשטן סאָרט מוז מען אַרויסטרעטן מיטן גאַנצן כוח פון אַ הייליק אויפגעציטערטקייט — אָבער חלילה נישט מיט מוסרדיקע רייד. אויב מע וויל נישט ווערן צו לייטיש געלעכטער. מיטן אַנ[illegible] סאָרט, מיט די מענטשן, וואָס זייער וועלטאַנג איז אַן-ער[illegible] לעבער, מוז מען זיך פירן אַנדערש. מע מוז גוט אַריינקלערן אין דעם, וואָס זיי זאָגן, מע מוז איבערקלערן, וואָס ס-האָט זיי געבראַכט צו זייער יאוש, מע מוז ערלעך אַרבעטן, כדי תופס צו זיין זייער גאַנג און כדי זיי זאָלן תופס זיין אונדז, מע מוז מיט כוח זיך אָפּרוקן פון די מענטשן מיטן נייעם יידיש טיפּ, וואָס נישט נאָר מיט זייער אומרואיקייט און מיט זייער גאווה פאַרטונקלען זיי די באַשעפערישע און נוצלעכע אויפטוען פון די באמת אויסגעצייכנטע און ערנצטע יידן נאָר זיי פועלן אויך נאָך, אַז זייערע חטאים ווערן גערעכנט אפן חשבון פון דעם יידישן פאָלק צו וועמיס מהות זיי האָבן זיכער נישט קיין שייכות. דעמלט קען געראָטן — נישט „חלילה" אין גאַנצן צו פּטרן די שנאת ישראל (אַן-אוממעגלעכע זאַך), אָבער כאָטש צו פאַרקלענערן דעם שונאים-פּראָנט, צו פאַרגרייגערן זיינע סכּנות.

(המשך קומט)

*) דאָס בוך „הבטחה און עלי׳" איז צוערשט אַרויס אף דייטש („אים דינסטע דער פערהייסונג"). אַצינד האָט דער מחבר אַליין איבערגעזעצט עס אף יידיש פאַר אונדז

מ ע ר ע ל י י ק א

דערציילונג — פון ש. שאכנאוויטש

דאָס ערשטע קאַפּיטל

זי האט אייגנטלעך אַזוי נישט גיהייסן. ווען זי איז גיבוירן גי־ווארן האט מען איר אַ נאָמען גיגעבּן מרים לאה. אין דער שטוּבּ און אין דער שענק האָט מען אבּער איר נאָמען אַזוי פאַר־צויגן, אַז עס איז אויסגיקומען מערע לאה. די דארפס־פּויערן, וואָס זענין אַריינגיקומען צו איר פאָטער אין שענק, וואָס האט גיטראָגן דעם נאָמען „אונטערן רויטן אקס״ האבּן זי גירופן מערעלייקע. דער פוילישער לערער און צוזאַמען מיט אים, די גאַנצע דארפישע אינטעליגענץ פון דער סביבה, האבּן זי פאַרצויגן אויף מאַריאַנקע. דער דאזיקער נאָמען איז זיי בּעסער גיפעלן, ווייל ער איז פּויליש. די מוטער אבּער, דער פּשוטער יידישער שענקערן פון דארף האט דער דאזיקער נאָמען גישטאכן, ווי מיט מעסערס. איר האט פאַרדראסן, וואָס מענטשן נעמין אַזעלכע צווי טייערע נעמין פון דער הייליקער תּורה און מאַכן דערפון: מאַריאַנקע. אָנגיפירט מיט דער גאַנצער ווירטשאַפט אין שענק האט די מוטער, דבורה. דער פאָטער, סענדער אקס (אַזוי האט מען אים גירופן צוליבּ צוויי טעמים. ראשית, ווייל זיין שענק, ווי מיר האבּן שוין גישריבּן האט גיטראָגן דעם נאָמען „אונטערן רויטן אקס״. שנית, ווייל ער איז גיווען אַן־אקסן־הענדלער). איז גאַנצע וואכן גיווען אונטער־וועגס אויף די יאַרידים, וואו ער האט גיקויפט און פאַרקויפט בּהמות. די שענק האט גיגעבּן גאַנץ פיין חיונה. דבורהס נאָמען האט גי־האַט אַ שם אין דער גאַנצער סביבה, אַז זי גינאַרט נישט און גיט די בּעסטע און פיינסטע סחורה פאַר שפּאט־בּיליק. די שענק האט גיהאט צוויי אָפּטיילונגין. איינע פאַרן פּראסטן פאלק, פאַר די פּויערן און אַ צווייטע, אַ פיין־איינגיארדנטער קאַבּינעט פאַר דער אינטעליגענץ און פּריצישע געסט, וואָס זענין דאָ גיזעסן גאַנצע וואכן, גיזאפן, גישפּילט אין קאָרטן און דאַמקע, און גימאַכט פלאַטקיס...

ווען מערע לאה איז אַבּיסל אונטערגיוואַקסן, אַלט גיוואָרן זיבּן יאָר, האבּן די פּריצישע געסט צוגירעט דבורהן, אַז זי זאל שיקן איר טעכטערל מאַריאַנקע אין דער פּוילישער שול אַריין. אַ קינד, האבּן זיי גיזאָגט, וואַקסט אויס, וועט דאַרפן צוהעלפן אין די ווירטשאַפט, אין גישעפט, איז גלייכער, אַז זי זאל נישט זיין פאַרגרעבּט, קענין רעדן אַ וואורט צו אַ פּריץ, אָנשרייבּן אַ פּויליש בּריוול און מאַכן אַ רעכינונג.

די מוטער האט זיך צוגיהערט צו די עדות פון אירע פּוילישע שטאָם־געסט און אָנגיהויבּן שיקן דאָס קינד אין דער שול. טאַקע צו דעם הלבּן לערער, וואָס האט זי צום ערשטן מאָל אָנגירופן מיטן נאָמען מאַריאַנקע.

מערע לאה איז אין דער שול גיווען די בּעסטע שילערן. די לעק־ציעס האט זי גימאַכט אויסגיצייכנט. זי האט גירעט פּויליש אַזוי ריין און מיט אַזאַ גוטן פּריצישן דיאַלעקט, אַז מענטשן האבּן זיך ממש גיוואונדערט. דער לערער האט פון איר אָנגיקוואלן פון נחת. און די אינטעליגענטע געסט, וואָס זענין גיזעסן אין דער „פּרי־צישער אָפּטיילונג״ פון דער שענק האבּן זי שטאַרק גיליבּט. איינמאָל, דאָס איז גיווען פאַר אַ גרויסער קאַטוילישער חגא, קומט מערע לאה אַהיים צו דער מוטער און זאָגט איר, אַז זי זאל איר צוגרייטן אויף מארגן דאָס ווייסע קליידל מיט די בּלויע סטענג־לעך, ווייל מארגן איז אַ גרויסער יום־טוב אין דער שול.

וואָס פאַר אַ יום־טוב, מערע לאה, — האט זיך די מוטער גיוואונ־דערט — שבועות איז שוין לאַנג גיווען און צו ראש־השנה איז נאָך ווייט. וועגן וואָס פאַר אַ יום־טוב רעטסטו, קינד מיינס? מאַמישי, דו ווייסט גאָרנישט, וואָס פאַר אַ גליק מיר איז מארגן בּאַשערט. מארגן איז אַ גרויסע חגא. דער לערער האט פאַרבּעטן אין שול אַריין דעם גלח און אַלע פּריצים פון דער געגנט. די קינדער וועלן שפּילן אַ קאָמעדיקע, און איך וועל דעקלאַמירן אַ ליד. פאַרשטייסט מאַמישי, דער לערער האט גיזאָגט, אַז איך רעד בּעסער פון אַלע קינדער פּויליש, און ער וויל אַז איך זאל דעק־לאַמירן דאָס ליד פאַרן גלח און פאַר די פּריצים. דאָס איז זייער אַ שיין גידיכט, וועגן א הייליקע מאַמע מיט אַ קליין קינד, וואָס איז גיבּוירן גיוואָרן אין אַ שטאַל און ווען עס איז גיבּוירן גי־וואָרן איז אין שטאַל גיוואָרן ליכטיק אַזוי ווי בּייטאג.

דבורה איז בּיי די דאזיקע' ווערטער בּלאַס גיוואָרן, ווי קומט אַ יידיש קינד צו אַזאַ ליד. דאָס איז דאָך אַ גידיכט פון דער קריסט־לעכער רעליגיע. דער לערער האט אבּער גיהייסן, און פון דער צווייטער זייט דער כבוד, וואָס איר קינד וועט דערמיט האָבּן בּיים גלח און בּיי די פּריצים, האבּן זי אַבּיסל בּארויקט און צו־גיגרייט דאָס קינד צום יום־טוב אין דער שול.

מערע לאה איז גיקומען אין שול אַריין אויסגיפּוצט אין שענצטן און אין בּעסטן. אין דעם ווייסן קליידל מיט די בּלויע פליטער־לעך האט זי אויסגיזעען ווי אַ קליין מלאכל. איר בּאַחנט שוואַרץ פּנימל, וואָס איז גיווען בּאַזוימט מיט ווייכע לאַנגע שוואַרץ־סאַ־מיטינע האָר, איז איצט גיווען מלא חן. די שול איז פול גיווען מיט הויך־גישטעלטע געסט. נאָך דער קאָמעדיקע, וואָס איז אויס־גיפירט גיוואָרן דורך פיניף פּוילישע קינדער, האט דער לערער פאַרגעשטעלט מאַריאַנקן פאַר די געסט און זי גיהייסן דעקלאַמירן דאָס גידיכט, וואָס ער האט זי אויסגילערנט. מערע לאה האט דעקלאַמירט מיט בּאַגייסטערונג. איר פּנימל איז גיווען פאַרפלאַמט, יעדעס וואָרט איז גיווען אויסגיהאַמערט ווי פון אַ פּעלז, די זשעס־טיקולאַציעס, ווי פון אַן־אמתע אַרטיסטקע. ווען זי האט גיענ־דיקט האט דער עולם איר גימאַכט שטורמישע אַפּלאָדיסמענטן. דער גלח איז צו איר צו און גיגעבּן אַ קוש אין קעפּל, ער האט איר גיגעבּן אַ פיין איינגיבּונדן בּיכל אַלס מתּנה און אַ טעוועלע שאקאָלאַדע.

אַ גליקלעכע און אַ שיינינדע איז מערע לאה גיקומען אַהיים. אין אָוונט, ווען די אינטעליגענטע געסט האָבּן זיך פאַרזאַמלט אין דער „פּריצישער אָ־טיילונג״. האט מען דאָרט גירעט נאָר פון מערע לאהן. זיי האבּן גיבּעטן דער מוטער, אַז מערע לאה זאל פאַר זיי נאכאַמאָל דעקלאַמירן דאָס גידיכט פון דער שול. און ווען זי האט גיענדיקט, האבּן זיי זי זייער שטאַרק גיליבּט און גיזאָגט דבורהן, אַז מאַריאַנקע וואַקסט אויף ווי אַ פּריציש קינד. די פּשוטע יידישע דארפס־מאַמע האט זיך פון די דאזיקע ווערטער בּאַשמאלצן פאַר נחת.

און זי האט נישט גיהאט קיין אויגן צו זעען, ווי איר טעכטערל מרים לאה, ווערט פון טאָג צו טאָג אַלץ מער דערווייטערט פון דער היים, פון זי אייגינע טאַטע־מאַמע און פון יידישן פאָלק. א, ווען די פּשוטע יידישע מאַמע וואלט גיהאַט אויגן דאָס צו זעען, וואלט גאַנץ זיכער אויסגימיטן גיוואָרן די שווערע טראַגעדיע, וואָס מיר וועלן בּאַשרייבּן אין די ווייטערדיקע קאַפּיטלין.

עס איז אַוועק אַ פּאָר יאָר און מערע לאה האט זיך אָנגיהויבּן פונאַנדערצובּליען ווי אַ שמעקידיקע רויז אין פרילינג.

זי איז גיווען דאָס שענצטע מיידל פון דאַרף און פון דער גאַנ־צער סביבה. און דערצו האָט זי גירעט אַזאַ שיינים פּויליש, אַז די וואָס האבּן זי נישט גיקענט האבּן נישט גיוואוסט, אַז דאָס איז אַ יידיש קינד. ווען זי האט גיענדיקט די שול, האט זי די מוטער אַריינגינומען אין שענק, אַז זי זאל איר אַבּיסל צוהעלפן אין דער פּרנסה. מערע לאה איז גיווען זייער גישיקט צו דער

CHERIE

פערציק קילאמעטער זענען נישט קיין סך,
אפילו אז אין דער מיט ליגט אַ גרויסער טייך,
און דערפאַר פיל איך מיך טאַקע אַזוי נאָענט
צו דיר מיין קינד, מיין הייליגער שגעון.

אפּיקורסים זענין דאָ אַ סך,
וואָס גלייבּן נישט אין טאָג און נביאים נאר נאכט.
אבּער איך האבּ אַ פול מויל גילעכטער און לאַך,
איך קערווע מיין לודקע אויפן שטערן־שליאַך.
און בּין זיכער, אַז די ליכטיקע טעג פון פרייד
וועלן צוריקקומין און ווידער ווערן בּאַנייט.
און אפילו ווען וועלט וועט אונדז בּרענגין צושייד
וועט יוגנט טראָגן ווייטער דעם פלאַקער פון פרייד. –
פערציק קילאמעטער זענען נישט קיין סך:
איך קערווע מיין לודקע אויפן שטערן־שליאַך.

שמואל נאַדלער

אַרבּיט. און אין אַ קורצע צייט אַרום האט שוין דאָס יינגע מיידל זיך גיקאנט אַליין אַן־עצה געבּן מיט דער גאַנצער ווירטשאַפט אין שענק.

די מוטער האט דאָס אַפילו נישט גיטון אַזאַ שטאַרקע הנאה. זי האט בּעסער גייואלט, אַז איר טעכטערל זאל זיצן אין שטוּבּ־לערנין זיך פאַרשידינע האַנט־אַרבּיטן, שטריקן, העפטן און אויס־נייען. זיך צוגרייטן צו דער הויזלעכער ווירטשאַפט פון אַ פרומער יידישער פרוי. דער פאָטער אבּער סענדער אקס, איז גיווען געגן דעם. זיי האבּן גיהאָט אַ זון, אַ בּחורל פון אַ יאָר זיבּיצן שמואל. איז ער נישט גיווען אינדערהיים. ער האט גילערנט אין אַן־אונגע־רישע ישיבה. און ווען די מוטער האט איינמאָל גיזאָגט, אַז מ־זאל שמואלן צו נעמין אין שענק אַריין, האט זיך דער פאָטער אָנגי־צינדן פאַר כּעס און גיזאָגט: — ניין דבורה. שמואל איז אַ בּחור וואָס קאן לערנין. ער וועט ווערן אַ רבּ.

און אַזוי איז מערע לאה פאַרבּליבּן מיט דער מוטער אין שענק. בּאַדינט די געסט, דערלאַנגט צום טיש און ווען מ־האט בּאַדאַרפט האָט זי זיי אַפילו גיקענט אויסמוסרן, אַז זיי זאלן זיך נישט צע־ווילדיווין ס־האט זייער אפּט גיטראָפן, אַז מערע לאה האט אַהיים־געיאָגט די געסט, זעענדיק, אַז זיי זענין שוין בּאַזאָפן. דער פאָטער האט אָנגיהויבּן מורא צו האָבּן, אַז זי וועט אַזוי־אַרום פאַריאָגן די געסט און ער וועט בּלייבּן אָן פּרנסה. עס האט זיך אבּער אויסגילאָזט פונקט פאַרקערט. מערע לאה האט אַזוי אויסגי־נומין בּיי די געסט, סיי בּיי די פּריצים, און סיי בּיי די פּויערן, אַז זיי האבּן זיך נישט גיקענט אָפּרייסן פון דער שענק, און אַלע האָבּן זי זייער ליבּ גיהאַט. אירע קלוגע רייד. איר גוט ערצויגינע בּאַנעמונג האט אַלעמען צוגיצויגן און עס איז נישט גיווען פאַר איר קיין ווערטער.

סענדער אקס האט זיך צוגיקוקט צו זיין טאכטער און אין אַ שבּתדיקן שמועס מיט דבורהן האט ער אַמאָל גילאָזט פאַלן די ווערטער: אין דער מויד שטעקט אַ גרויסער גייסט, פיל שיק און טאַלענט. אָבּער זייער אפּט דאַכט זיך מיר אויס, אַז זי גיהער נישט צו אונדז. זי איז עפּיס פון אַ גאַנץ אַנדער טייג. זי פאַרשטייט אונדז נישט און וויל אונדז אַפילו נישט פאַרשטיין. איך מיין, אַז דערין איז די שול שולדיק גיווען. דאָס איז גיווען אַן־אַנצוהערינייש, אַז דבורה איז שולדיק דערין, וואָס זייער גיראָטינע טאכטער איז זיי אינגאַנצן פרעמד...

דבורה האט דעם דאזיקן שטאָך אַראָפּגישלינגין ווי אַ בּיטערע פּיל.

פאַרלאַג „בּית־יעקב״ לאָדזש

פאַרשרייבּט אייך אַלס פּרענומעראַנט
◆ אויף דעם אינטעריסאַנטן בּוך ◆

גיזאַמלטע שריפטן

פון דער בּאַשאַפערן פון בּית־יעקב־גידאַנק

שרה שענירער

לכּבודן 15־יעריקן יובּילעאום פון דער
בּית־יעקב־בּאַוועגונג

דער רייכער תּוכן פונים בּוך:

אויטאבּיאגראַפיע

פרוי ש ע נ י ר ע ר אַליין בּאַשרייבּט
איר לעבּן פון די קינדער־יאָרן אָן.

בּית־יעקב און בּנות־אַגודת־ישראל;

א. דער ציל פון די בּית־יעקב־שולן.
ב. אונדזערע לערערנס בּיים לערנין.
ג. דריי בּריוו צו בּנות־אגודת־ישראל.
ד. צו אַ יובּילעאום פון „בּנות״.
ה. דער ערשטער וועלט־קאָנגרעס פון ארט. פרויען.
ו. אַ וואָרט וועגן ז.ו.דזער ליטעראַטור.

צייט־מאמרים

ז. דער יידישער שבּת און די פרוי.
ח. דער חודש תּשרי.
ט. אונדזער בּאַנייאונגס־יום־טוב—חנוכה.
י. וואָס לערנט אונדז דאָס נס פּורים:
יא. יציאת־מצרים.
יב. ספירה און לג בּעומר.
יג. שבועות און רות.
יד. שבעה עשר בּתמוז.
טו. חורבּן ירושלים.
טז. נחמו נחמו עמי!
יז. חמשה עשר בּאב—דער בּאַנייטער יום־טוב פון די גיטרייע בּנות־ישראל.

יידיש פרויען־לעבּן

יח. מאָדע און בּאַשיידנקייט.
יט. וועגן כּשרות אין דער יידישער שטוּבּ.
כ. אַ ריין יידיש משפּחה־לעבּן.

בּלעטער פון מיין טאָג־בּוך

פיניף פּרקים אינטעריסאַנטע בּאַשרייבּונגין

בּריוולעך צו די בּית־יעקב־קינדער וועגן גיוויינין
זיך מיט גוטע יידישע מדות

אין דעם בּוך קומט אויך אַ הקדמה פונים אַרויסגעבּער

פון א. ג. פרידנזאַן

ווי איר זעט וועט דאָס בּוך זיין א העכסט אינטעריסאַנט און נוצלעך לייען און לערן־בּוך פאַר אונדזער יוגנט. דאָס ערשטע מאָל זיבּעט הונדערטער יאָרן. אַזאַ בּאַלערנד און וויכטיק ספר אויף יידיש פון א פרוי און דערצו פון פרוי שענירער, וואָס איר האָבּן אַזוי פיל צענער טויזנטער יידישע טעכטער צו פאַרדאַנקין זייער צוקומין צום קוואַל פון דער יידישער אמונה און יידיש וויסן

גיט־זשע אַ כּבוד צום גרויסן יום־טוב פון בּית־יעקב דער ערש־טער אויפטוערן פונים דאַזיקן הויכן רעיון.

דער וואָס צאָלט איין פאָראויס בּלויז 2 גילדן וועט דער נאָמען זיין גידרוקט אין בּוך און וועט האָבּן הנחה אנשטאָדט 3 נאָר 2 גילדן די גיזאַמלטע שריפטן וועלן זיין שיין, עסטעטיש אַרויסגיגעבּן. שרייבּט תּיכף אויס אַ טשעק אויף פּ.ק.א. נומר 67.795 מיט א צו־שריפט „שריפטן״ און גינוי דעם נאָמען און פאמיליען־נאָמען און שטאָט.

דער אָנהייב פון דער הקדמה פונים ספר החינוך

יידיש פון ד"ר שלמה בירנבוים

דער קלאָרער אמת איז ביים מענטשלעכן מין דאָס, וואָס דאָס מיינונג פונים רוב מענטשן אף דער וועלט איז מסכּים דערצו. און וואָס מער מענטשן ס'זאָגן עדות אף א זאך, איז דאָס ענין אמתער אין די אויגן פון די, וואָס הערן עס. און אויב די עדים זענען ווייניק, ווערט ביי קלוגע די זאך אביסל מוטל בספק. דאָס איז ביי מענטשן אזוי שטאַרק גיוואָרן, אז אַלע פעלקער האבן אריינגישטעלט אין זייערע גיזעצן, אז מע דאַרף טייטן א מענטש, אויב ס'איז דאָ אַן־עדות פון צוויי אדער דריי עדים (....) אויך תּורת משה, די שלימותדיקע, האט גיהייסן אַזוי. און ס'זענען אויך אַלע מסכּים, צו־ליב דעם דאזיקן טעם, אָנצונעמען דאָס פונים מויל פון זייערע זיידיס, וואָס זיי דערציילן זיי, אז ס'האט זיך גיטראפן אין זייערע טעג אדער אין די צייטן פון זייערע טאַטיס אדער זיידיס.

און ס'איז נישט קיין ספק, ווייל די טאַטיס, וואָס זאָגן עדות, זענען א סך, און די, וואָס אין זייערע צייטן האט זיך גיטראפן דאָס גישעעניש און זיי האבן עס גיזען מיט זייערע אויגן, זענען א סך — איז עס א זיכערע זאך פאַר די קינדער, וואָס הערן עס. דעריבער, ווען גאָט האט גיוואָלט געבן די תּורה זיין פאָלק ישראל, האט ער זי זיי גיגעבן פאר די אויגן פון זעקס הונדערט טויזנט דערוואַקסינע מענער, א חוץ א סך קינדער און ווייבער, כּדי זיי אַלע זאָלן זיין באַגלייבטע עדות אף דער זאך. און כּדי דאָס עדות זאָל זיין וואָס שטאַרקער און באַגלייבטער, האבן אַלע זוכה גיוועזן צו דער מדריגה פון נבואה. וואָרן וואָס מע ווייסט דורך נבואה, דערביי קען קיין מאָל קיין ספק נישט זיין. און דאָס האט גאָט גיזאָגט צו משהן: בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם — „כּדי דאָס פאָלק זאָל הערן, אז איך רעד מיט דיר און זאָלן אויך גלייבן דיר ביז אייביק", דאָס הייסט. „זיי און זייערע קינדער ביז אייביק וועלן גלייבן דיר און דיין נבואה, וואָרן דעמלט וועלן זיי וויסן מיט א באַגלייבטן וויסנשאַפט. אז גאָט רעט מיט א מענטש און ער בלייבט לעבן, און אז דיין גאַנצע תּורה איז אמת". און אויב זיי זאָלן נישט גיוועזן זוכה זיין צו נבואה, ביי די אַלע ניסים, וואָס משה האט גיטון פאַר פּרעהן און פאר זיי, וואָלט א בעל־דין גיקענט זיך קריגן און זאָגן: „ווער ווייסט, אפשר האט ער אלדינגס גיטון עפּיס מיט תּחבולות און מיט חכמת השידים אדער דורך דעם כּוח פון שמות פון מלאכים". אמת טאקי די מצרישע חכמים און אַלע שטערן־קוקער, וואָס זענען אין חכמת השידים און אין כּישוף־מאכעריי באַהאוונטער פון דער גאַנצער וועלט, האבן גימוזט מודה זיין צו משהן, און גיזאָגט צו פּרעהן, אַז משה האט עס גיטון מיטן כּוח פון גאָט, ווי עס שטייט אין פּסוק: „אצבע אלקים הוא — דאָס איז גאָטס פינגער". נאָר פון דעסט וועגן, איינער וואָס וויל זיך איינעקשינין, קען זאָגן, אז ער האט עס דערפאַר אויפגיטון, ווייל זיין חכמה איז גיוועזן גרעסער פון זייערער און זיי האבן מודה גיוועזן צו־אים. אבער דורך דער נבואה איז ביי זיי נישט גיבליבן קיין שום פּיקפּוק אין דער זאך, און זיי האבן קלאָר גיוואוסט, אז אַלע מעשים זענען גיטון גיוואָרן לויט דעם הייס פונים האַר פון דער וועלט, און פון זיין האַנט איז אַלדינגס גיקומען צו זיי, און זיי, וואָס האבן גיזען מיט זייערע אויגן און גיוואוסט די זאך מיט אַן־אמתדיק וויסנשאַפט, אז מענטשן קאָנען נישט האָבן קיין פעסטערן אמת ווי דעם, האבן זיי עדות גיזאָגט זייערע קינדער, וואָס זיי האבן גיבוירן דערנאָך, אז אַלע ווערטער פון דער תּורה, וואָס זיי האבן מקבּל גיוועזן דורך משהן פון דער בית פון בראשית ביז צו דער למד „לעיני כל ישראל", זענען אמת און קלאָר, אָן שום ספיקות אין דער וועלט און זייערע קינדער האבן ווידער עדות גיזאָגט זייערע קינדער, און זייערע קינדער צו זייערע קינדער ביז צו־אונדז. דערפון איז גידרונגען, אז אונדזער תּורה. וואָס מיר האבן אין דער האַנט, איז אַן־אמתע תּורה לויט דעם עדות פון זעקס־הונדערט־טויזנט באַגלייבטע עדים, וואָס דאָס איז א חשבון, וואָס איז כּולל אַלע דיעות פון מענטשן, א חוץ קינדער און ווייבער.

נו. אז א פאַרפירער, וואָס זיין האַרץ קערט זיך אוועק פונים פאָלק פון גאָט, אונדזער גאָט וועט טענין: „וואָס טויג דיר דער ייד און זיין מסורה, וואָס טויג דיר צו פרעגן דיין טאַטן און דיינע זיידיס — זוך און פאַרשט גוט מיט דיין שכל, מאַך [טיפע] סברות, עפן אויף דיינע אויגן און זע, וואָס אין דיין וועלט טוט זיך. דער איבערדריי פונים גלגל און די פיר יסודות, וואָס איז דער ערד — פון זיי וועסטו זען און פאַרשטיין די פאַרבאַרגע־נישן פון דער חכמה, פאַרשט מיט דיין מוח, וועסטו לערנין, ווי דאָס איינע איז איינציק, מיר וועלן אים ענפערן, אז מצד אונד־זער חקירה קאָנין מיר קיינמאָל גאַר נישט משיג זיין אין דעם ענין גאָט, וואָרן אויך אין די ענינים פון דער נידעריקער וועלט האבן אַלע חכמים פון דער נאַטור ניט גיקענט קומען צום תּכלית. וואָרן ווער קען מיטן וויסנשאַפט פון פאַרשטונג אַנטפּלעקן די סגולות פון די קרייטעכצער און פּירות, פון אבנים טובות, און די סיבה, פאַרוואָס דאָס אייזן אין די טיפּיגישן פון די שטיינער רירט זיך.

נאָר זיי זענען גישטאַנין פאַרוואונדערט, די אַלע נאַטור־וויסנשאַפט־לער און די אַלע קלוגע לייט. זאָלן מיר גאָר זאָגן, צו פאַרשטיין פון זיי וויכטיקע חכמות און זאָלן גיפינין דעת אלקים? חלילה, אַז מיר זאָלן נאָכגיין דעם מלך אין אונדזער גאווה, אויפהייבן א האַנט און טראַכטן מחשבות וועגן דעם, וואָס העכער פון אונד־זערע גידאַנקן, און וואָס מיר דאַרפן נישט האבן, וואָרן אונדזערע אבות זכרונם לברכה, האבן אונדז צוגיגרייט דעם טיש, זיי האבן זיך פאַרטיפט אין שאלות, און זענען דערגאַנגין ביז צום תּכלית פון אמתן וויסנשאַפט, און האבן דערגרייכט. צו וויסן, אז גאָט רעט מיט א מענטש, און ער בלייבט לעבן. און וואָס דאַרפן מיר דערנאָך פאַרשטן און עגבערן נאָך זייערע ווערטער, צי זיי זענען אמת? מע דאַרף נאָר דאַרשטיק טרינקן זייערע ווערטער, אזוי ווי זיי זענען גישריבן און גיזאָגט גיוואָרן און א משל דערצו. עמיצן האבן עדות גיזאָגט מיליאָנין מענטשן, ער זאָל ניט טרינקן דאָס וואַסער פון א טייך, ווייל זיי האבן גיזען, אז סע טייט די, וואָס האבן גיטרונקן, און זיי האבן אויסגיפּרואווט די זאך טויזנט פאַרשידינע מאָל און ביי מענטשן פון פאַרשידינע לענדער. און ס'זאָגט אים איינער א חכם א באַוואוסטער דאָקטער „גלייב נישט די אַלע, איך זאָג דיר פון וויסנשאַפט וועגן, אז דאָס דאזיקע וואַסער איז נישט מסוגל צו טייטן, ס'איז ריין און לויכט, דאָס זאַמד, וואָס סע רינט איבער אים איז גוט, טרינק דערפון. וויפל דיין האַרץ גלוסט". וועט זיין גלייך, אז יענער וועט אָוועקלייגן דאָס באַוואוסטע עדות פון זיי אַלימין און וועט טון ווי דער חכם האט גיזאָגט? ס'וואָלט טאקי נישט גיוועזן גוט, און א מענטש מיט שכל וועט אים נישט הערן און נישט טון, וואָס ער זאָגט. דאָס איז די זאך, וואָס מיר האבן פריער גיזאָגט, אז דאָס באַגלייבונג פון די ענינים פון דער וועלט, איז מער באַוואוסט פון דעם מויל פון א גרויסער צאָל מענטשן, וואָס זאָגן עדות מיט אַן־אמת, ווי דורך די, וואָס ברענ־גין ראיות פאַר זייערע ווערטער פון זייער שכל און זייער חקירה. וואָרן אזוי ווי דער מענטש האט ניט קיין שלימות, דער־גייט זיין שכל ניט צום תּכלית פון א זאך. און דעריבער איז דער אויסדערוויילטער וועג פאַרן מענטשן:

ער זאָל אלדינגס טון ווי די תּורה הייסט, וואָס מ'האט זיך מקבּל גיוועזן פון די באַגלייבטע עדות, וואָס דער האַר פון חכמה האט גיגעבן די מענטשן און וואָס אין איר שטעקט איטלעכס טייערע וויסנשאַפט און איטלעכע גירימטע חכמה.

וועלט אָן צודעק

פון **וו. לייכטער** (תל-אביב)

(פראַגמענט פון „גאַמבינערס"

.2

א ייד איז אַן-אומבאַשטימט אַרטיקל. דער מענטש אַלס בריאה האט נישט קיין קאַטעגאָרישן אימפּעראַטיוו פאַר באַשטימטע מעשים. אויב דו ווילסט, זאָגט דער גורל, טו דאָס און דאָס; אויב דו ווילסט נישט — טו נישט, אַלץ ביי דיר מענטש אין האַנט. קאָנסט וועלן. דאַגעגן דער מענטש אַלס שכל האט יא באַשטימטע צילן, פאַרפליכטונגען און פאַראויסזעצונגען. דאָס טו און דאָס טו. אַזוי טו און אַזוי טו. דער שכל גילט אבער נאָר אַזוי לאַנג, כּל-זמן עס שאַפן זיך נישט קיין זאַטשעפּקיס, אַז עס גייט כּסדר. אבער די צייטן זענען שווערע און שטיינער זענען גילעגן פאַר די טריט און בייזע ווינטן האבן גיריסן פון אַלע זייטן.

פאַר יידישקייט, יידישע אמונה, איז דווקא גיוועזן גינסטיקער. יי[ד]ן האבן ווידער טיף אָנגיהויבן גלייבן, צי פון שוואַכקייט, צי פו[ן] שטאַרקייט — דאָס איז שווער צו דערגיין. ס-האבן זיך ווי אַנט-בלויזט רמזים און סודות משיח... דער קץ... אט-אט... נאָר אָנצו-נעמין, מיט די הענט אָנצוטאַפּן. עס האבן גישוועבט אין דער לופט די פנימער פון האר"י און של"ה הקדוש און עס זענען אויפ-גיוועקט גיוואָרן פון זייער אייביקער רו דורות מקובלים, אינוויי-ניקסטע סודות. אינסטרומענטן האבן אָנגיהויבן צו צעשרויפן די מענטשלעכע נשמה: און פון וועלט-עק ביז וועלט-עק האט זיך גיטראָגן דאָס דערשטיקטע גישריי פון ליידן און פּיין. אבער צוליבן דער גרויסער פּאָטענציאַנעלער קראַפט האבן עס די מענטשן אַליין נישט דערפילט, עס האט באַטויבט און באַרוישט.

וויטעבסק איז פון שטענדיק אָן גיוועזן א נעסט פון חב"ד, פון חסידות, וויטעבסק האט גיגעבן „חוזרים" און גישיקט מחנות חסידים קיין ליבאַוויטש גייען זיי אינים רבנס וועגן — פון רבי שניאור זלמן מליאַדי. און חסידישע יידן פלעגן זיך אפט צונויפטרעפן ביים שטאָט-רב מעדאַליע, פאַרברענגען שעהן אין לע-רנין און שמועסן איבער יידישקייט, אויך איבער גיזעלשאַפט-לעכקייט. דער רב מעדאַליע איז גיוועזן אי דער גרויסער רב, אי דער חסיד - פּקח, אי וועלטס-מענטש, שטאַרקע פיגור, א הויכער, מיט א ברייט צוקעמטע פעך-שוואַרצע באָרד, דורכגיוועבט מיט ווייסע האָר. דאָס נידריקע סובילנע קאַלפּיקל האט אים צוגיגעבן מאַיעסטעטישן חן. ער פלעגט שטיל רעדן און מיט נגון, בלויז דבקות. אַלע יידישע „ביערשענצעס" פלעגן אים אפט באַזוכן. אין א וואָכן טאָג אדער אין שבת צי יום-טוב טעג, פון ווייטן צו פון נאָענט — קודם-כּל אַריין צום רב: אַן-עצה פרעגן, א גוט וואָרט, א שתּדלנות, אדער גלאַט אַזוי פון די ענינים פון די וועלט.

.3

עס איז שוין קרוב צו צוויי הונדערט יאָר, ווי ס'איז אַוועק פון די וועלט רבי ישראל בעל שם טוב, רבי שניאור זלמנס רבי, אבער די וויטעבסקער חסידים, זיצנדיק ביים רב מעדאַליע, שמועסנדיק וועגן מלחמה און פאַרניכטונג דערמאָנען זיך אין זיין גייסט מיט פרישע התלהבות, מיט זייער כּח הדמיון האבן זיי אים אראָפּגיבראַכט. די וועלט וואָלט יעצט דאַרפן אַזאַ תּמימותדיקע נשמה, דאָס ראַפינירטקייט בלוטיקט דאך שוין מע וואָלט גידאַרפט אביסל קינדערישקייט.

רבי ישראל — ששופניווייז איז ער דערגאַנגין צום ברעג פונים גרויסן סוד. אין זיינע יינגע יאָרן האט ער גילעבט צווישן קינ-דער, צווישן אויגן, וואָס האבן דרייסט גיקוקט אין וועלט-פּנים; און מיט מוחלעך וואָס האבן נישט גיאַרבעט אונטערן גיוויכט פון דריקנדער לאַסט, נפשות־לעך, וואָס פלעגן זיך קוילערן אין גי-דיכטע גראָזן און צווישן הויפנס בלומין אין צעוויקלטע פעלדער,

און אין די פרייע צייט האט ער אַרויס גישפּרייזט אויף שמאָלע שטעצקיס אין די טיפע וועלדער און גיטאַפּט, אַגב, דעם הימל וואָס ער איז גילעגן פאַר אים אָנגישפּאַרט אויף די שפּיץ־סאָסנעס און אָדלערס און הירשן־הערנער. ער האט גיטאַפּט און גיפּרואווט: צי דאַרף מין הימלין אַראָפּנידערן אויף די ערד, אויך ערד מאַכן צו הימל, אדער: ערד אַרויפהייבן צו הימל?

עס זענען פאַראַן קינדער, וואָס שוין אין די קלענסטע יאָרן זענען זיי מענטשלעך קליינע, און פאַראַן מענטשן וואָס ביז די שפּעטסטע יאָרן בלייבן זיי אייביקע קינדער. רבי ישראלס וועזן איז גיוועזן ווי דאָס פון א קינד. דאָס „באַהעלפעריי" האט אים גידינט צו דער-קענין דאָס נפש פון קינד און ציען דעם קינד — דאָס נפש פו דער בריאה. א קינד זעט די ווירקליכקייט, א קינד שאַפט זיך פאַר אַלץ און אַלעמין דעם נאָמין. ערשט אין די שפּעטערדיקע יאָרן גילונגט עס על פּי רוב צו ענדערן דעם נאָמין פון דער זאך, אזוי ווערט שלעכטס איבערגידרייט אין גוטס, און פאַרקערט: גוטס אין שלעכטס: שיינס ווערט פאַרביטן אין מיאוס. און פאַרקערט: מיאוס און שיינס, ווייל ס-איז שווער צו דערגרונטיווין דעם מענטשלעכן רצון. רבי ישראל האט אַלץ און אַלימין גיוואוסט א נאָמין צו געבן. בלויז דאָס שלעכטע האט ער נישט גיוואוסט ווי עס צו באַצייכינין. נישטאָ קיין שלעכטס — האט ער גיזאָגט. שלעכטס האט נישט קיין פונדאַמענט און צו וואָס דאַרף מין טאַקע שלעכטס? א קעגן שלעכטס דאַרף מין נאָר נעמין א צירוף אותיות פון א גוטן גידאַנק און באַלד צופאַלט זיך דאָס נישט גוטע.

און מענטשן האבן זיך גיוואונדערט איבער אזעלכע רייד. און מענטשן האבן באַוואונדערט דאָס גרויסע קינד. אבער מענטשן באַוויין. האט רבי ישראל אָנגיהויבן צו היילן קראַנקע מיט גרע-זער, צונויפגיקליבן אין וועלדער און פעלדער, האט ער ער גיטון וואָס ער האט גיטון, פאַר רבי ישראל איז עס אבער נישט קיין וואונדער: ער האט בלויז גיוואוסט אָפּטיילן גוטס פון בעסערס, זיס פון זיסיס און די מענטשן האבן עס גיטרונקין — דאָס דאזיקע זיסקייט אין זיך גיהיילט.

און די מאַפּע אָנהענגער איז גיוואַקסן, מ-האט זיך איינגיקוקט אין זיין יעדן קנייטש פון שטערן און בויג פון גוף, אין זיין יעדן פּינטל פון אויג און אין זיין יעדן וואָרט. עס האט ווי אויפגי-שיינט א אייביקע זון. אויס נאַכט און טאָקע ווער דאַרף זי? דאָס לעבן וועט יעצט פליסן מיט זיכערקייט און מיט שטראַלן. מענטשן וועלן מיט פריידיקייט צוריקקערן די אַרביט, עס וועט אויפהערן דאָס שטענדיקע קריגן זיך — מלחמות. די ערד וועט ווידער דער-פילן די זיכערע האַנט פון פויער און ג—טס וואָרט וועט אָפּקלינגין אין חלל פון וועלט.

צו אלע בית-יעקב-לערערנס!

מיר מאַכן אייך אויפמערקזאַם אויף דעם ניי-אַרויסגיגעבינים שול-בוך דורכן פאַרלאַג „בית-יעקב" אין לאָדזש

„די יידישע נשמה"

פון אליעזר שינדלער.

די דאזיקע כרעסטאמאַטיע, וואָס איז גוט פאַר עטלעכע לערן-יאָרן, איז אבליגאַטאריש צו לערנין דערין יידיש אין אַלע בית-יעקב-שולן.

באַזונדער אַצינד, ווען אין אונדזערע שולן איז איינגיפירט דער טראַדיציאָנעלער אויסלייג, איז די „יידישע נשמה" דאָס איינציקע לערן-בוך אויף יידיש אין די בית-יעקב-שולן. מיר זענען זיכער, אז איר וועט אויספירן אונדזער דיסציפּלינאַרישן פאַרלאַנג און וועט דערמיט במילא צוהעלפן צום אַרויסגיין פון נייע לערן-ביכער, וואָס זענען נייטיק פאַר אונדזערע שולן.

עקזעקוטיווו פון דער צענטר. שול-אָרג.

„בית-יעקב"

וואַרשע-קראָקע.

אין גימנאזיע-שפיטאל

מלחמה-זכרונות

פון אלעזר שינדלער

(ז)

אין גימנאַזיע איז עטלעכע טעג געווען שטיל, ס׳איז קיינער ני ט געשטארבן. האט פאַרדאָס דער פלוצימדיקער טויט פונים יעריסליווער פעלדוועבל, וואָס איז געווען אין אונדזער שטוב, אַלימין אויפגערודערט. יעדער שרעקט, האט מורא פאַר די בייזע חולאתן, וואָס הערשן צווישן אונדז. דער גלח האט מיר דערציילט, אַז אין אַ קראַנקן-זאַל, אונטן אין פאַרטער ליגט אַ פרעמדער ייד. קאַלבענהייער האט מיר געגעבן רשות צו באַזוכן דעם ייד. נאָך אַ גאָר יינגער מענטש, אַ רוסיש-פּוילישער, געווען מלמד ביי אַ גאַליצישן גוטסבאַזיצער. געוואָלט אַהיים פאָרן, אונטערוועגס איז ער קראַנק געוואָרן האָט מען אים אַריינגעפּאַקט אין דעם מיליטערישן שפּיטאָל, מ׳איז אים „חושד״, אַז ער האט די טשערוואָנקע. ער איז נאָך אַ בחור. אַ גרויסער תּלמיד-חכם און קענער פון קבלה, אויף זיין בעטל האט ער ליגן דעם „דברי-חיים״. אַ גאַנצן טאָג לערנט ער. פון אים האב איך צום ערשטן מאָל געהערט וועגן די גרויסע מקובלים ר׳ יצחק סגי-נהור, ר׳ טורדות הלוי אבולעפיא דעם מחבר פון „אוצר-הכבוד״ און פון ר׳ יוסף שרגא דעם מחבר פון „מעשה-קטורת״.

דער יינגער בר-אורין האט געהאט אפינע אויגן. ער האט שוין דעמלט געזאָגט, אַז די מלחמה וועט זיך נאָך ציען יאָרן, און וועט זיך גאָך מער און מער פאַרפלאַנטערן, און אַריינשלעפּן אין איר תחום אַמעריקע און נאָך פעלקער און מדינות. — די גויאישע זעלנער אין זאַל, די קראַנקע און פאַרוואונדיטע האָבן פאַרדאָס אויף אים געהאַט גרויס שנאה. זיי זענען אויף אים געווען שטאַרק אין כעס, ווייל ער האט געזאָגט, אַז די מלחמה וועט נאָך אַזוי לאַנג געדויערן.

(ח)

אין אונדזער גימנאַזיע איז ווידער אַ רעש, אַ מהומה. ביינאַכט האט זיך אַ רומענער אַרויסגעגנביט פונים שפּיטאָל. ער האט וויזט אויס מורא געהאַט פאַר דער כאָלערע און אפשר נאָך מער, מע זאָל אים נישט שיקן צום צווייטן מאָל אויפן פראָנט. ווייט וועט ער נישט קענען אַנטלויפן. מע וועט אים מסתמא באַלד כאַפּן. ווי די מלאכי-חבלה דרייען זיך אַרום די פעלדזשאַנדאַרן אויף אַלע וועגן אויף אַלע שטראָזן. איצט שטייט שוין ביים טויער פון דער גימנאַזיע אַ זעלנער און גיט אַכטונג ס׳זאָל קיינער נישט אַנטלויפן.—

פון די צייטונגען און בריוו, וואָס איך באַקום פון דייטשלאַנד זע איך, אַז נישט אַלע ליידן פון דער מלחמה. פאַר אַ סך איז די מוראדיקע שחיטה גאָר אַ גליק. אונדזערע רוסישע באַקאַנטע, כמעט אַלע געוועזענע ציגאַרעטן-אַרבעטער, זענען איצט געוואָרן גרויסע אויסגעסוחרים. איבער נאַכט איז פון די אָרימע פּראָלעטאַריער אויסגעוואַקסן קנאַקידיקע פאַבריקאַנטן. וואוינען איצט אין די שענצטע דירות. זייערע ווייבער און טעכטער זענען באַהאַנגען מיט צירונג, טראָגן די טייערסטע מלבושים און אויף די אָרימע יידן, וואָס גייען אויס פאַר אַ שטיקל ברויט קוקן זיי זיך אַפילו נישט אום.

דער אָרימער שניידער-יונג פרץ, דער הייסער בונדאַוויעץ, איז איצט אַ גרויסער מאַנופאַקטור-סוחר. ער וויינט גאַרנישט אויף דעם חורבן פון דעם אינטערנאַציאנאַל... ער נעמט זיך גאָר נישט צום האַרצן, וואָס „די פּראָלעטאַריער פון אַלע לענדער״ פירן מלחמות און הרגינין איינער דעם צווייטן. ער מסחרט אויף וואָס די וועלט שטייט און זיין שטרעבן איז צו ווערן אַ גרויסער גביר און צו פאַרנעמען אַ בכבודן אָרט אין די רייכע ליבעראַלע קרייזן.—

דאָס שניט-סוחרל ה׳, אַ געזונטער אויסגעפּרעסיגער פאַרשוין, האט אין די ערשטע טעג פון דער מאָביליזאַציע, אַלע גאַליציאַנער יונגעלייט צוגערעט זיך צו מעלדן פרייוויליק צום מיליטער. ער גופא דרייט זיך אבער נאָך עד-היום אַרום אין דער היים. האַנדלט מיט עסנוואַרג, מיט לעדער, שטאָפן, און איז שוין אַ פעטער גביר דער פּוילישער סטודענט זאַטשינסקי, דעם געוועזענעם שניט-סוחרס אַ בן-עיר, פאַרשטייט אויך די קונץ ווי אַזוי זיך אַרויסצודרייען פון מלחמה-דינסט. ער לעבט אַ גוטן טאָג. שטודירט מכלומרשט. ביי ה׳ איז ער אַ יוצא-ונכנס, חבֿרט זיך שטאַרק מיט זיין פעצן-יעריק טעכטערל. דאָס מיידל זעט, אַז זאַטשינסקי זאָל נישט ליידן דוחק. זי זיצט ביי אים טאָג און נאַכט. ה׳ ווייסט פון דעם און שווייגט. ער ציטערט רעם סטודענט צו זאָגן אַ וואָרט. ער האט מורא דער פאַליאַק זאָל אים נישט מסרן.

אַן אַנדער מיידל, די טאָכטער פונים סוחר ק׳ איז אַרומגיפאָרן נאָך לעבנסמיטל, ביי די פויערים צונויפגיקויפט אייער, פוטער און אין שטאָט פאַרצוקערט פאַר טייער געלט. אין אַ דערפל האט זי זיך באַקענט מיט אַ פראַנצויזישן געפאַנגענעם. אַ סך מאָל אים באַזוכט. בסוד זיך מיט איר געליבטן צונויפגיקומען. אַ זשאַנדאַר האט דאָס פאָרל געטראָפן אין אַ וואַלד, זיי ביידע אַרעסטירט. דאָס מיידל וועט האָבן אַ מיאוסן פּראָצעס. ס׳וואַרט אויף איר אַ האַרבע שטראָף. — אַזוי האט זיך דאָס מלחמה-הפקירות אַריינגעריסן צווישן די יידישע טעכטער.

(ט)

דער מרא דאתרא, דער רב פון ק׳ איז מיך היינט געקומען מבקר-חולה זיין. ער האט מיר מיטגעבראַכט פירות, צוקער-געבעקס און עטלעכע גילדן. ער האט זיך פאַרענטפערט פאַרוואָס ער איז ביז איצט נישט געקומען. מ׳האט אים נישט געוואָלט געבן קיין רשות צו באַזוכן דאָס כאָלערע-שפּיטאָל. די שטאָטישע סאַניטעטס-קאָמיסיע האט מורא מע זאָל נישט פאַרשלעפּן די חולאתן צווישן דער ציוויל-באַפעלקערונג.

די דריי מאַדיאַרן, וואָס ליגן אין אונזער אָפּטייל זענען שוין לאַנג געזונט, נאָר דער דאָקטאָר איז אַ מאַדיאַר, האַלט ער זיינע לאַנדסלייט. פאַרדאָב אבער האט ער מיר און מיינע פּוילישע קאַמעראַדן געגעבן אָנצוהערן, אַז הע וועט אונז באַלד שיקן צום קרדער, און דאָרט וועלן מיר זיין ביז מיר וועלן אין גאַנצן געזונט ווערן. מיר זענען איצט צוויי וואָכן אין דעם לאַזאַרעט, פּסקנט דער דאָקטאָר, אַז ס׳איז גענוג. שבת אין דער פרי האט מען אונדז געבראַכט אונדזערע מלבושים. נאָכן אָנבייסן האט אונדז אַ זשאַנדאַר געפירט צו דער באַן. וואוהין מיר וועלן פאָרן ווייסן מיר נישט. אין דרויסן איז אַ קעלט, אַ זאַווערוכע. די מאַדיאַרן שטייען ביים פענצטער, קוקן אונדז נאָך און לאַכן. מיר דרייט זיך דער קאָפּ. איך שלעפּ מיך קוים אויף די פיס. אין באַנהויף שפּילט אַ מיליטערישע קאַפּעלע. דייטשע זעלנער זינגען „די וואַכט אַם רהיין״

וואוהין קאַמעראַדן? „אין די קאַרפּאַטן ענטפערן זיי״.

(י)

מיר פון ק׳—ר כאָלערע-שפּיטאָל זענען געווען אַ גרופּע פון צוואַנציק מאַן. חוץ פּוילישן זשאַנדאַר האט אונדז נאָך באַגלייט אַ יידישער אונטעראָפיציר אַ פּערעץ. — מיר זענען געפאָרן מיט דעם זעלבן צוג וואָס די דייטשן. נאָר אין אַ באַזונדערן וואַגאָן.

מנחה-צייט זענען מיר אָנגעקומען אין דעם אונגערישן שטעטל ז׳. די דייטשן זענען ת׳כף ווייטער געפאָרן, און מיר האָבן געמוזט וואַרטן אויף אַ אַנדערן צוג. אונדזערע שומרים, דער זשאַנדאַר און דער אונטעראָפיציר זענען זאַלבאַנאַכט אַוועק איז שטעטל אַריין און אונדז געהייסן וואַרטן אויפן וואָקזאַל. דער וואַרטע-זאַל פון דעם קליינים באַן-הויף איז פול מיט אונגערישע זעלנער. זיי ריי-

פ. א. סירסקי דינסט און הארנטע

(פון דער פאַראַלעלן-סעריע „אומצופרידענע״)

א.

פון פרימאָרגן אָן שטייט שוין פראַניע און רוימט. די בעל-הביתטע לאָזט זי נישט אָפּ אויף אַ רגע. ס׳דאַרפן היינט קומען געסט, מוז אַלץ ווערן אויפגערוימט. קיין מיטיק אַפילו האָט זי איר נישט געלאָזט במנוחה אָפּעסן, רק זי געיאָגט אינים גרויסן „סאַלאָן״, וואו דער געדיכטער שטויב איז תמיד געווען מער גאַסט, ווי אין די אַנדערע חדרים און זיך אויף אַלים ברייט צולייגט.

רזימט זי, פראַניע, שוין פון באַגינען אָן. געוואַשן די פענצטער, געריבן די פאָדלאָגעס, איינמאָל און נאָכאַמאָל, און געפאָרן מיט דער שווערער פּראַטעריר-באַרשט איבער אירע גלאַנציקע פּליי-צים. שפּעטער זיך גענומען צום שטויב, אים אָפּגעווישט פון די גרויסע שווערע קרעדענצן, פון דער פּיאַנינאָ, זייגער, טיש און שטולן, געמיינט, אַז אט אָ איז זי שוין פאַרטיק, ווי די בעל-הביתטע מיט די שליסלין איז אַריינגעקומען און איר אָנגעוויזן, אַז זי האָט לגמרי גאָר פאַרגעסן אָן עיקרשטן! די ריזיקע פיל-רעריקע לאָמפּ איז נאָך ווייט נישט אין אָרדנונג, די אָנצעליקע שטיקער קרישטאָלן זענען ווייניק געפּוצט און געוואַשן! זיי דאַרפן פונדערווייטנס גלאַנצן און בלישטשן. ווי בריליאַנטן מוזן זיי פינקלען!

רייבט זי אַזוי און פּוצט, און בעט, אַז דער טאָג זאָל שוין אַוועקגיין, דער אָוונט זאָל קומען און זי זאָל קענען אַרויסגיין זיך זען מיט באַקאַנטע. יאַ, יאַ, ווי דערלעבט מען שוין דעם אָוונט! ער וויל דאָך היינט, ווי אויף להכעיס, גאָר נישט אָנקומען!

זי האַלט שוין ענדלעך ביי די לאַקירטע טירן. מאַכט זיי אויף און וואַרפט אַ בליק אויף דער דערנעבנדיקער שטוב. אויף אַ קאַנאַפּע ליגט דאָרט אויסגעצויגן פ א ל אַ און לעזט אַ ביכל, אָדער געניצט און קוקט גלאַט אין סופיט אַריין.

זי איז זי מקנא. זי, פראַניע, כאָטש זי איז אַן-אָרנטלעך מיידל, נישט ווי די אַנדערע דינסטן (זי חבֿרט זיך נישט מיט יענע, און ווי צו יענים, וואָס וועט וואָגן זי מיטן נאָמען דינסט אָנצורופן!)— זי איז דאָך נישט סתם אַבי-ווער, נאָר דער בעל-הביתטעס אַ ווייטע קרובה – דאָך האָט זיך אין איר מוח שוין פון לאַנג אַריינגעצויגן אַ בייזער געדאַנק וועלכער עגבערט און טאַטשיט: פאַרוואָס זאָל זי פאַלאַ, זיך ליגן גאַנצע טעג אויסגעצויגן אויף דער קאַנאַפּע און גאָרנישט טון, בעת זי מוז אַזוי שווער און ביטער אַרביטן אויף איר שטיקל ברויט און קליידונג?

נישט איינמאָל האט זי שוין געשטעלט דעם רבונו של עולם די האַרבע שאלה: פאַרוואָס האָט ער נישט איינגעאָרדנט אין דער וועלט פאַרקערט? ס׳האט דאָך געקאָנט מעגלעך זיין, אַז אירע, פראַניס עלטערן זאָלן זיין די גבירים און רייכע מענטשן און אַזאַ מיידל ווי פאַלאַ זאָל מוזן זיין זייער דינסט. זי, פראַניע זאָל זיך זיצן און לערנען. אָדער גאַנצע טעג ליגן אויף די קאַנאַפּעס, און פאַלאַ זאָל מוזן אַזוי ווי זי שטיין גאַנצע טעג מיט דער באַרשט און שמאַטע אין דער האַנט און רייבן און וואַשן!

אַך, ווי זי וואָלט געוואָלט כאָטש אַ פּאָר טעג פאַרזוכן אַזאַ מין לעבן! ווי גוט און פיין וואָלט דאָס געווען, ווי גליקלעך וואָלט זי זיך געפילט!

באַלד אבער דערמאַנט איר די גראָבע בעל-הביתטע איר ביטערע לאַגע און אומגליקלעך מזל. מיט אַ געשריי: „וואָס האסטו דיך דאָס פאַרחושט! פראַניע? שנעלער, פאַרענדיק שוין די אַרביט!״— צושטערט זי איר אַלע שיינע חלומות און גליקלעכע אילוזיע און וואַרפט זי צוריק אַראָפּ אין איר רעאַלער וועלט אַריין.

•

ענדלעך איז שוין דער טאָג מיט מזל אַ וועק. פראַניע האָט זיך קוים אָפּגעפּאַרטיקט מיטן גרויסן סאַלאָן. יעצט וואַשט זי זיך און פּערפומירט זיך, טוט אָן איר פּאַלטאָ, וואָס איז גוט הן אויף ווינטער, הן אויף זומער, פּוצט זיך אויס אין איר ביליקן הוט, טוט אויך איבער אירע האַלב-זיידענע זאָקן, וועלכע זי צעריס אויס יעדן אָוונט ביז שפּעט ביינאַכט, און די שוואַרצע לאַקירקיס וועלכע זי טראָגט שוין זייט יאָרן, אבער קוקן נאָך אויס ווי ניי, וואַרפט צום לעצטן מאָל אַ בליק אין שפּיגל און לאָזט זיך צום אַרויסגאַנג.

אבער דאָ דערהערט זיך דאָס קול פון פאַלאַן, וועלכע ליגט אַלץ אויף דער קאַנאַפּע:

— פראַניע! און מיין בלוזקע איז שוין אויסגעוואַשן?

פראַניע דרייט צו איר אויס דעם קאָפּ און מיט אַ טאָן פון אַ שולדיקע רעט זי:

— אוי פריילין פאַלאַ! איך האָב עס אינגאַנצן פאַרגעסן אויסצוּוואַשן! אבער היינט ביינאַכט, וועל איך זיך נעמען צו דעם און מאָרגן בעלות אײדער פריילין פאַלאַ וועט זיך אויפכאַפּן וועט עס שוין ליגן אויסגעפּלעט.

פריילין פאַלאַ וויל אבער נישט ווייכער ווערן און נאָכגעבן!

— ניין, פראַניע! איך הער שוין דעמזעלבן ענטפער זייט עטלעכע טעג. איך מוז עס שוין האָבן! נעמען זי זיך עס גלייך צו וואַשן און מאַכן זי דערמיט אַ סוף! איך דאַרף עס אָנצוטון!

בעט זיך שוין פראַניע:

— טייערע פריילין פאַלאַ! וואָס בין איך שולדיק, אַז כ׳האָב אַ גאַנצן טאָג געמוזט וואַשן און פּוצן דעם סאַלאָן? איך בין דאָך שוין אָנגעטון, זאָל איך מיך אפשר צוריק אויסטון און אַביסל גישט אַרויסגיין אויף דער לופט? די פריילין פאַלאַ דאַרף עס דאָך ערשט אויף מאָרגן!

כּערן די קורצע פייקס, שפּייען אויף דער פּאָדלאָגע, שיכּורן, זינגען און טאַנצן. ס׳איז אַ ליאַרם, אַ שטיקיניש, אַ רויך, איך קען דאָס נישט סובל זיין. איך פּראָוו מיך דרייען אַרום וואָקזאַל, נאָר ס׳ציט מוראדיק פון די קאַרפּאַטן-בערג, לאָז איך מיך פּאַמעלעך אין שטאָט אַריין.

פאַרביי אַ שענק, לעבן פענצטער זיצט דער זשאַנדאַר מיט דעם אונטעראָפיציר און טרינקן אונגערישן וויין. דער זשאַנדאַר האט מיך דערזען. איך בין ווייטער געגאַנגען. אין מאַרק האט מיך באַגעגנט אַ ייד, אַן אַנטלאָפענער פון מיטל-גאַליציע, און מיך פאַרבעטן צו שלש-סעודות. מיר זענען נאָך קודם זאַלבאַנאַנט אַריין אין אַ שולעכל מנחה-דאַווענען. דאָרט האב איך עולה געווען, געבענטשט גומל. נאָך דעם שלש-סעודות בין איך צוריק צו דער באַן. דער זשאַנדאַר מיט דעם יידל זענען נאָך נישט געווען. געקומען זענען זיי ווען דער צוג האט שוין געהאַלטן ביים אַוועקגיין. בשעתן פאָרן קומט צו מיר דער אונטעראָפיציר, און מאַכט מיך באַקאַנט מיט די שטרענגע דינים פונים מלחמה געזעצבוך. מיט דעם וואָס איך בין אַוועק פונים באַנהויף אָן דעם רשות פונים זשאַנדאַר האב איך עובר געווען אויף אַ גאָר האַרבן דין, אויף מיר וואַרט אַ שטרענגער שטראָף, בכן גיט ער מיר אַן עצה, כ זאָל דעם „מיט די מעשינע קנעפּ״ עפּיס נתינין... וואָרן אַז ער וועט מיך אָנזייגן ביי דער מיליטער-קאָמאַנדע אין קאַשוי וואוהין מיר פאָרן איצט, וועט שוין זיין צו שפּעט...

א גופיצטסטיטע צנטספצרט פריל"ן פאלא:

– מיך נייט עס גארנישט אן! איך כח היינט האבן מיין בלחקע! נאר היינטיקס מאל סענק איך נאך. אז איך וועל מארגן פרי נישט האבן מיין בלוזקע אנ-אויסגיוואשינע – וועט זיין שלעכט.

א דערפרייטע אויף דער אומגירעכטער ווענדונג רופט אויס פראניע:

– אך ווי גוט איז די פריילין פאלא! פריילין פאלא וועט זען. מארגן אכט א זייגער אינדערפרי וועט עס ליגן פארן בעט.

און אין הארצן טראכט זי זיך:

– נישט בעסער די טאכטער פאר דער כוסער, ביידע זענען זיי בלוט-זויגערנס און פיינקערנס. אפילו דאס שטיקל נאכט קאנען זיי מיר נישט פארגינען: א גאנצן טאג שטיי און הארעווע פאר זיי!

אבער גלייך כאפט זי זיך צוריק. זי איז דאך עפעס אן-ארנטלעך מיידל, א קרובה, נישט ווי די אנדערע דינסטן:

– וואסערע ווערטער רעד איך דאס! זיי פארגינען מיר נישט! וואסערע נארישקייטן פאלן דאס אריין אין מיין מויל! זיי האבן דאך גאנצע טעג צייט, קענען זיי דען מיר נישט פארגינען די צוויי שעה ביינאכט? יא, איך ווער וואס אמאל עלטער און נארישער!

און לויפט שנעל און האסטיק אראפ פון די טרעפן.

ב.

יא, דאס ארימע דינסט-מיידל פראניע ווייסט גארנישט, אז איר איז אזשר א סך ווילער ווי דער רייכער פאלאן; אז יענע פילט זיך א סך אומגליקלעכער ווי זי. טעג, וואכנס, חדשים, שוין באלד יארן, ווי פריילין פאלא ליגט אזוי אויף דער קאנאפע און לאנגוויילט און נודזשיט זיך.

פריער, גיוועזן ייגנער אביסל, האט זי ווי נאך גיהאט א באשעפטיקונג. באזוכט די שולע, און כאטש צו עטלעכע מאל גיבליבן אין די זעלבע קלאסן און בכלל קיינמאל נישט ארויסגיוויזן א גרויסן חשק צום לערנען – דאך האט זי ווי ס-איז איר צייט אדורכגישטופט. מיט ניסים האט זי די שולע גיענדיקט און אוועקגיפארן שטודירן. נישט כחמת זי האט גיגארט צו דער לערע און ס-האט איר גיפעלט די הויכע בילדונג און וויסנשאפט, נאר פשוט, אלס צייט-פארטרייב. דאס לעבן האט זיך איר אין די עלטערנס וואוינונג גילאנגווייליקט, האט זי שוין ליבערשט באשלאסן אוועקצופארן און זיך ווייטער בילדן.

וואוהין? מסתמא אין דעם פריילעכן פאריז. די ערשטע צייטן זיך נאך אביסל אונטערגילערנט. שפעטער אבער איז איר דאס דאזיקע ביסל אויך נמאס גיווארן (עס.האט זי פון קיינמאל אן נישט פאר-אינטערעסירט) און זי איז גיווארן וואס אמאל א זעלטינער גאסט אין דער אוניווערסיטעט.

דער פאטער, וועמינס עובדא ס-איז נאר באשטאנען אינים שיקן געלט, האט אבער מיט זיין סוחרישן חוש דערשמעקט, אז זיין טאכטער לערנט זיך נישט ווי מע דארף. מורא האבנדיק, אז זי זאל דא רטן, אינים פארדארבינים פאריז, אינגאנצן נישט קאלע ווערן האט ער זי מיט פארשידינע תחבולות אהיימגינארט און מער נישט גילאזט צוריקפארן.

זינט דעמלט טוט זי נישט מער, ווי זי זיצט און געניצט. דער פאטער זוכט פאר איר שידוכים, וועלכע קאנין זיך אבער אזוי לייכט נישט צופאסן. עפ"י רוב גיפעלן זיי איר נישט. איר פאטער, דער גרויסער סוחר, זוכט פאר איר, ווי גיוויינטלעך, א מאן פון זיין ספערע, אויך א סוחר. זי אבער לייגט מער גיוויכט אויף אנדערע געגנשטאנדן ווי: עלעגאנץ, אריסטאקראטישע מאניערן, פיינע אויפפירונג א. א. וו. פאסן זיך די שידוכים טאקע זער שווער צו.

נישט גיזארגט. זי וועט זיך איר חתן סוף-כל-סוף אפגיפינען. – ס-ליגט שוין פאר איר אוועקגילייגט צוואנציק טויזנט דאלאר מוזן – דערווייל אבער טוט זי גארנישט, נאר זי לאנגווייליקט זיך.

עטלעכע מאל האט זי שוין באשלאסן זיך ענדלעך ארויסצורייסן פון דעם גיכווזבץ און צוריקצולויפן קיין פאריז. דארטן איז פארט בעסער גיוועזן. כע האט גיכער די צייט גיקאנט פארברענגען און זיך נישט גינודזשיט אזוי ווי דא. דא פארשלאפט מען דאך די יארן און מע ווערט עלטער!...

די פארמאגנס אבער נישט די איניציאטיוו און ענערגיע דאס אדורכצופירן. שוין נישט איינמאל האט זי אין א שלאפלאזע נאכט אזא פעסטן באשלוס אנגינומען. איז אבער גיקומען אים צו רעאליזירן– איז פון דעם גארנישט גיווארן.

– גלייכער שוין א כלה צו ווערן פאר אבי-וועמען – טראכט זי ביי זיך – אבי פטור צו ווערן פון אזא נאריש און גארנישט נייעס ברענגנדן לעבן!

און זי באשליסט ווידער ביי זיך, אז ביי דער ערשטער „זעאונג" מיט א פרישן חתן (און דאס מין פעלט דאך נישט, ס-יאוויט זיך יעדן טאג:) וועט זי אויף אלים אוועקקוקן. זי וועט נישט זיין אזוי פעדאנטיש. אזוי איינגישפארט, אזוי איבערקלייבעריש. א חתן מיט אלע מעלות איז נאך נישט גיבוירן גיווארן!..

א, ווען זי קוקט פריער אוועק, וואלטן א פאר יאר נישט אזוי אדורך פארפאלינע, איבעריקע, פארשלאפינע, ארויסגיווארפינע..

אבער ביי א פרישער „זעאונג" ווערט זי די זעלבע פעדאנטן. זי קען נישט אוועקקוקן. נישט באמערקן די חסרונות. און פארמאגט נישט א חתן די אלע מעלות – ייערט גארנישט פונים שדוך.

זי ליגט אויף דער קאנאפע און קוקט אויף דער דינסט, אויף פראנין, און איז זי מקנא. יא, זי איז מקנא דאס ארימע שטובן מיידל.

– פראניען איז גוט – טראכט זי ביי זיך – א גאנצן טאג הארעוויט זי, איז פארנומען, האט נישט קיין צייט זיך צו לאנגווייליקן. און ווי גליקליך פילט זי זיך, ווען זי קאן פארנאכט ארויסגיין אויף א פאר שעה און גיניסן פון דער פרייהייט! א, ווי צופרידן וואלט איך גיוועזן, ווען איך וואלט גיקאנט פון אזוינע פרייהייטס-מינוטן גיניסן!

און זי באשליסט ווידער ביי זיך פון מארגן אן זיך מיט עפעס צו באשעפטיקן. אוודאי אלים אין דער וועלט טון, אבי זיך נישט ארומדרייען ליידיק אן א ציל, אן א תכלית.

אבער ס-גייט אוועק איין מארגן, א צווייטער, און ווייטער און זי בלייבט ביים אלטן. ס-פעלט איר די ענערגיע זיך ארויסצורייסן פון דעם ביזאיצטיקן לעבן. ס-גלוסט זיך איר נישט עפעס אנצוהויבן טון. זי איז פויל צו נעמען אויף זיך א שטיקל פאראנטווארטלעכקייט. און אזוי פליסן טעג און חדשים.

•

ליגנדיק אזוי אויף דער קאנאפע פארגינט זי פשוט נישט דער דינסט, וועלכע גייט ארויס זיך דערקוויקן מיט אביסל פרייהייט. זי ווארפט צו איר א רוף: – פראניע; איז מיין בלוזקע שוין אויסגיוואשן?

בשעת מעשה האט זי זיכער נישט אין זינין גיהאט דער בלוזקע ווייניק בלוזקיס פעלן איר? זי וויל איר נאר א שטיקל עגמת-נפש אנטון. זי קאן איר נישט פארגינען די פרייהייט. זי, די רייכע טאכטער, איז מקנא איר ארימער דינסטמויד.

און זי באשליסט ווייטער ביי זיך, אפשר צום הונדערטסטן מאל פון מארגן אן זיך נעמען עפיס צו טון: אנטלויפן קיין פאריז, בעטן ביים פאטער עפיס אנ-ארבעט אין זיין ביורא, אדער כאפן דעם ערשטן בעסטן חתן, וועלכער וועט צו איר אריינקומען.

יא, פראניע האט זיך נישט גידארפט אזוי אפשאקלין פינים בייזן גידאנק, אז איר בעל-הביתטס טאכטער איז זי מקנא. פריילין פאלא איז טאקע שטארק מקנא דער ארימער פראניען. יענע האט כאטש גיציילטע פריילעכע שעהן אין טאג, בעת זי, וואס פארמאגט דעם גאנצן טאג – האט דאס צומאל אויך נישט...

אין די טעג פון משיח

(ישעי' ב' ב – ה)

גישען וועט אין די טעג פון משיח,
גיפעסטיקט וועט זיין דער בארג פונים אייבערשטנס הויז
בראש פון די בערג, און גיהויבן איבער הויכקייטן
און אהינפלייצן צו אים וועלן אלע פעלקער.
צונויפקומין וועלן זיך א סך אומות און זאגן:
שטייט אויף לאמיר ארויפגיין צום באשעפערס בארג
צום הויז פון יעקבס גאט, אז ער זאל אונדז לערנין
פון זיינע וועגן און מיר וועלן גיין אויף שטעגן זיינע.–
ווארן פון ציון קומט ארויס די תורה
אין דעם אייבערשטנס ווארט פון ירושלים.–
און ער וועט משפטן צווישן די אומות
און מוכיח=זיין א סך פון די פעלקער.
און זיי וועלן איבערקאווין זייערע שווערדן
אויף אקער=אייזנס
און זייערע שפיזן
אויף וויינשטאק=מעסערס.–
און ס-וועט שוין נישט אויפהייבן
פאלק צו פאלק
דאס שווערד.–
און זיי וועלן זיך שוין נישט לערנין מלחמה.
הויז פון יעקב, קומט לאמיר גיין
אין ליכט פון באשעפער.–

גיטייטשט: א. ש.

*
*   *

דער אומבאקאנטער יידישער שוועסטער
וואס ראנגלט זיך אונדרויסן...

האב-ך דען מאמע גיוואלט, אוועק פון דיין הויז, פון דיין שטוב?

האב-ך דען טאטע גיהאט צו ווייניק דיך ליב?
זענט איר דען צו מיר נישט גיוועזן.
ווי מלאכים פון הימל גישיקט?
האט מיך דען כאטש אמאל,
אייער ווארט אדער ווילן גידרוקט?
נאר אזוי שטיל ביי אייך איז גיוועזן,
און אין דרויסן גילארימט עס האט.
ביי אייך איז גארנישט גישעען.
ווען דארט אין יעדן ארט,
א נייעס, א וואונדער, א לעבן.
און היינט עלטערן איך זאג:
הלוואי וואלט עס גארנישט גיגעבן!
הלוואי וואלט עס גארנישט גישעען!
איך זאל דאס אלעס זעען,
איך זאל דאס אלעס מיטמאכן
און דערביי – מיין לעבן צובראכן.–––

אסתר רזיז

אונדזער „תרומת חברה"

זאל קיינער נישט פעלן!

פון שרה שענירער

יעדיס יאר פירן מיר א ווערבירונגס-אקציע, ס-הייסט, מיר דארפן טראכטן מיט אלע כוחות, וואס ברייטערע קרייזן באיואוסטזיניק צו מאכן פאר אונדזער באוועגונג. לויטן באשלוס פון אונדזערע קאנפערענצן מוז אויך אין היי-יאר גיפירט ווערן די תרומת-חברה-אקציע, יעדע חברה און יעדע יידישע פרוי, מוז באזיצן דעם איינציקן צייכן פון אנגיהעריקייט צו „בנות-אגודת-ישראל". תרומת-חברה איז אויך דער צייכן פון זיין אנגעשלאסן אין דער וועלט-באוועגונג פון אגודת-ישראל. דורך דער תרומת-חברה קאנין מיר ציילן די גרויס פון דער צאל, וואס פאראייניקן זיך ארום אונדזער היסטארישן פאן.

אין ספר ישעי' שטייט: „זה יאמר לד' אני – זה יכתוב ידו בשם ד' – דאס מיינט מין: ווען מע זאגט, איך גיהער צו די טרעגער פון דער ג–טלעכער פאן איז ווייניק – מע מוז מיט א גישריבינים צייכן דאס קענין באווייזן!

איר גידענקט אוודאי וואס איך האב אין מיין ערשטן ארטיקל אין בית-יעקב-זשורנאל גישריבן: איך וועל גיין פון שטאט צו שטאט, פון דארף צו דארף און רופן: שאפט שולן! אמת יידישע שולן! דאס איז שוין באלד דערגרייכט און אצינד דארף מין פאר די קינדער פון די שולן פארברייטערן די שיינע היים – די בנות-היים און דעריבער בנות שוועסטער: צו דער ארביט, צו אונדזער עבודת-הקודש רוף איך איי"ך!

זאל קיינער נישט פעלן!

דער סימן פון גיהערן צו „בנות"

פון לאצע וואטשיאזש

איך גיפין פאר מיין חוב עפנטלעך זיך צו ווענדן אויף די שפאלטן פון אונדזער לעבן בית-יעקב-זשורנאל, צו מיינע השובע בנות-חברות אומיטום. איך וויל זיי דערמאנין די הייליקע פליכט, וואס ליגט אויף אונדז אדורכצופירן מיטן גרעסטן ערפאלג די היי-יאריקע תרומת-חברה-אקציע. עס טאר זיך נישט גיפינין קיין איינציקע בנות-חברה, וועלכע זאל נישט ביז היינט נאך האבן אויסגיקויפט א תרומת-חברה פון יאר תרצ"ב און ווייניקסטנס א גיוויסע צאל אזעלכע האבן פארשפרייט ביי אונדזערע סימפאטיקערנס. גאר באזונדער ווענד איך מיך טאקע צו אונדזערע סימפאטיקער, און דערונטער ווי עס זענין נאך אפיציעל נישט פאראן קיין בנות-ארגאניזאציעס- זייט וויסן: מיר ווילן דאס מאל ווייזן, אז מיר פרויען שטייען ווי אמאל אונדזערע אמהות פעסט גישלאסן ארום דער תורה-פאן. וואס גרעסער עט וועלן זיין די צאל אויסגיגעבינע תרומות-חברות, וועט עס זיין דער בעסטער סימן פון דער צאל באוואוסטזיניקע יידישע פרויען אין אונדזער דור. זאלן מיר ווייזן דער עפנטלעכקייט, אז נאך גיטריי זענין די ברייטע יידישע פרויען-מאסן דעם הייליקן תורה-אידעאל!

יעדע איינע, וואס קויפט אויס און פארשפרייט אונדזער תרומת-חברה, לייגט א שטיין צום גרויסן בנין פון דעם אמת יידישן חנוך-הבנות.

פארענדיקט אומיטום מיט דערפאלג די

תרומת=חברה=אקציע

דעם היינטיקן חודש

אַ מלחמה צווישן יידישע פרויען אין פוילן *)

מ-האט שוין פיל געשריבן וועגן דער פאליטישער ארגאניזירונג פון דער יידישער ארטאדאקסיע אין מדינת פוילן — ווען איר קומען צום ווארט און צו דער מאכט. מ-האט אויך אן אלגימייגים היפש צעשוואומינים באגריף וועגן די „בנות אגודת ישראל", די אגודיסטישע פרויען-ארגאניזאציע, וואס איר צוזאמינפאר אין ווארשע מיט א צייט צוריק האט ארויסגירופן אזוי פיל אויפמערקזאמקייט.

אבער דרשות, צוזאמינפארן, עפנטלעכע ארויסטריטן — דאס זענען, כידוע, זאכן, וואס לאזן זיך לייכט אינסצעניזירן, ווען א פארטיי דארף אזוינס צום רומל — ארגאניזירט זי עס מיטן גאנצן בלאף-פאראד, וואס פארטייען זענען בריות דערויף פון קדמונים אן, פון זינט פארטייען פארטייאיווין זיך.

אויך פון דעם אגודיסטישן פרויען-צוזאמינפאר אין ווארשע איז — נאך אלעמין — שווער גיווען צו דערגיין, וואו עס הייבט זיך אן דאס אמתדיקע און וואו עס ענדיקט זיך דער פארטיי-אנשטעל, די אינסצעניזאציע, רעזשי און דעקלאמאציע די נייקייט און עכטקייט פון א דערשיינונג לאזט זיך אויספרואווין נאר אין דעם לעבן-נופא, אויסער די ראמין פון א פארטיי און אן א זייט פון דעם פאליטישמאריאנעטן-טעאטער.

און דא — אויסער די ראמין — ווייזט זיך ארויס, אז... עס קומט טאקע אין דער אמתן אויף א נייער טיפ פויליש-יידישע פרוי, א נייער און — אין פיל פרטים — א מערקווירדיקער. עס איז — ווי מע רופט אין פוילן — די בנותקע (לייען: בנויסקע). זי איז, ווי א טיפ נישט אין גאנצן איינהייטלעך, אהער גיהערן סיי אזעלכע, וואס זענען קיינמאל פון די טאטע-מאמישי, יידיש-חסידישע ד' אמות גישט ארויס. סיי אזעלכע, וואס זענען שוין דוקא יא ארויס, גיזעען, גיהערט און — צוריקגיקומען. די לעצטע, וואס אנ-אמת זענען די מינדערהייט, אבער א מינדערהייט, וואס האט פיל צו זאגן.

די פויליש-יידישע פרוי איז פון אייביק אן גיווען סענטימענטאל — אזוי סענטימענטאל ווי פוילישע ערד און ווי פוילישע פארחלומטע הימלען. איז דער סענטימענט פריער גיגאנגין אין א מחוץ-למחנהדיקער ריכטונג, גיזוכט וועגן צום דרויסןאון פוילישע דיכטער האבן גיוואוסט פון אט דעם טראגי-קאמישן סענטימענט, און נישט קיין קלענערער ווי וויספיאנסקי האט אים—אין זיין דראמע „וועסעליע" — גיפטיק איסגילאכט. ראכעלא, וויספיאנסקיס ראכעלא, איז גיווארן א שם דבר. נאר כאטש זי איז אזוי בייז און אזוי ביטער אויסגילאכט גיווארן, האט זי זיך ווי א שאטן ארומגידרייט ווייטער אויף דער גויאישער חתונה, וואו זי — די יידינע טאכטער פון דעם חסידישן טאטן — האט גיהאט א פנים פון חוזק.

דער עיקר האט זיך ראכעלא — די ראמאנטיש-פארחלומטע חסידיש-יידישע טאכטער גיריסן צו א פרעמדער פארים, צו א פרעמדן לעבנס-שטייגער. עס האט זיך איר גידאכט, אז ביים טאטן דער חסיד, איז קיין אייגינער לעבנס-שטייגער נישטא. דאס אלץ וואס זי האט ביי אים גיזעען, איז פאר איר גיווען נישט פארים, נאר — אזיע, פינצטערקייט, פאנאטיזם, אפגישטאנינקייט און ווילדקייט. דער עיקר האט ראכעלא פיינט גיהאט די קאפאטע. א, דעם טאטנס און דעם ברודערס קאפאטע! זייערע היטעלעך! זי האט די „חרפה" נישט גיקאנט איבערטראגן. זי האט זיך גישעמט. עס איז גיווען איר לעבנס-טראגעדיע.

אויף דער קאפאטע מיטן היטעלע האט זי גיקוקט מיט אויגן פון א פרעמדער, און זי איז א כלה גיווארן פאר א „קאפאטשאזש" — האט זי זיך גיפילט ממש ווי יפתחס טאכטער, וואס איר טאטע האט איר יוגנט און לעבן גיבראכט א קרבן פאר זיין, דעם טאטנס ג—ט... און די הברטיס אירע — ווידער ווי ביי יפתחס טאכטער — האבן באוויינט און באיאמערט אירע יינגע יארן, און דער „קרבן" האט דערנאך ס-גאנצע לעבן גיטראגן א שנאה אויף די שאלקהאפטיקע „אומברענגער" און „פארקריפער".

איצט איז פארגיקומען אן ענדערונג. פון איין זייט — די יוגנטלעכע ציוניסטישע סקויטן, די שומרקע און די בירגערלעכע דאמע, וואס איז ארגאניזירט אינם „וויז"א" פארבאנד; פון דער צווייטער זייט — ראכעלא די אגודיסטקע, ראכעלא, וואס איז גיווארן א... „בנותקע".

איך זיך ביי בעקאנטע. א יינג שווארץ-חניוודיק מיידל זיצט ביים טיש, רעט א זאפטיקן יידיש. זי איז ניש-קשהדיק אריענטירט אין יידישע געזעלשאפטלעכע פראגן, זי איז נישט שלעכט באהאוונט אין ליטעראטור, אין א נייעם סארט ליטעראטור: ארטאדאקסישער: ווארום די ארטאדאקסיע אין פוילן שאפט זיך אירע אייניגע שרייבער. פאראן צווישן זיי מענטשן נישט אן טאלאנט. און די בנותקע לייענט זיי. און זי ווייסט שוין אפילו „מה שתשוב לאפיקורוס"... און ווילט איר פאררופט זי זיך אויף ד"ר נתן בירנבוים...

ווי מע זיצט אזוי און מע שמועסט, הערט זי ערגיץ נעלם, די שווארץ-חניוודיקע בנותקע, מע טוט א קוק — ערשט זי שטייט אין א ווינקל שמונה-עשרה... עס איז, פארשפייט איר מיך, מנחה צייט, און א „בנותקע". — נישט נאר שעמט זי זיך נישט מיט יידישקייט, נאר פארקערט... זי איז עס תמיד גרייט צו דעמאנסטרירן...

די ארטאדאקסיע אין פוילן האט איבערגינומען די ארביטס-מעטאדן פון דער יידישער וועלטלעכקייט. א מעדעם-סענאטאריע — קלערט מען וועגן אייגינע, פרומע קינדער-היימין און מע הייבט זיי אן צו שאפן. האט די יידישע וועלטלעכקייט א ליטעראטור — פרואווט מען זיי נאכמאכן אויף דער אייגינער האנט, און דער עיקר: מע ארגאניזירט ביסלעכווייז די פרוי, מע עפנט אומיטום „בית יעקב" שולן, מע שאפט אפטיילונגין פון „בנות אגודת ישראל", מע פירט אגיטאציע אויף דער פראווינץ. מ-האט זיך א נעם גיטון צו ראכעלאן.

ראכעלא הערט זיך אויף צו שעמין מיט דער קאפאטע. עס איז פאר דעם, וואס קען די פויליש-יידישע גאס — א שטיק „רעוואלוציע", ממש אנ-איבערקערעניש.

דאס אינטערעסאנטסטע אבער איז, וואס „וויז"א" און די „בנות אגודת ישראל" האבן אנגיהייבן א קאמף. עס קעמפן שוין נישט בלויז ציוניסטן מיט אגודהניקעס — עס קעמפן אויך ציוניסטקעס און אגודיסטקעס.

די אגודיסטקעס ווערן אקטיוו און מע מוז מודה זיין, אז צו זייער קאמף מיט די ציוניסטקעס האט די „אגודה" אויסגישמידט פאר זיי, פאר די אגודיסטקעס א כלי-זיין, וואס לאזט זיך בשום אופן נישט אוועקמאכן מיט דער האנט. דאס כלי-זיין הייסט — יידיש. עס איז א מין רעליגיעזער יידישיזם. די אגודיסטקעס האבן יידיש ארייגינומען אין זייער פראגראם די ציוניסטקעס — נישט.

גענומט דעם ארגאן פון די פוילישע „וויזא"-ציוניסטקעס, ער איז כולו פויליש. מעדרוקט דארט כסדר רעצענזיעס וועגן פינפראנגיקע פראדוקציעס פון דער פוילישער בעלעטריסטיק. מע פוילישט אויף וואס די וועלט שטייט, יידיש קולטור-לעבן ווערט פארשוויגן. די פראזע איז פאראן, אבער — וואו איז דער לעבנס-שטייגער? וואו איז א יידישע פארים?

די בנותקעס האבן זיך גישטעלט מיטן פנים צום לעבנס-שטייגער און צו יידיש, דאס איז א שטארקער וואפן. פאר אזא כלי-זיין מוז מען — צי מע וויל צי מע וויל נישט האבן דרך ארץ. די בירגערלעכע ציוניסטישע דאמע איז סאלאנמעסיק. זי קומט מיט די יידישע מאסן אין קיין שום בארירונג נישט. די אגודיסטקע איז פאר איר א „פאנאטישע" פרוי, אן אבסקוראנטע באשעפעניש, וואס שטייט אויפן וועג פון „פראגרעס" ווי א שטיק מכשול און העלפט דעם „פאנאטישן" מאן אין זיין קאמף מיט דער נייער צייט. אבער די מעשה איז, וואס ער, דער „פאנאטישער" מאן אירער, מאכט נאך די אזוי גירופינע „נייער צייט מיט אלע פיטשעווקיס ער וויל אזוי צו זאגן, די קאפאטע גופא אזוי פארמאדישן און פארוועלטלעכן, אז דווקא זי — די קאפאטע — זאל ווערן א מין סימבאל פון אן אלט-נייעם יידישן לעבנס-שטייגער.

און זיין פרוי און שוועסטער — די גיוועזינע ראכעלא, וואס איז פריער גיווען געגן אים — האט אים גינומין ארויסהעלפן. אויך זי האט באשלאסן צו מאכן א מאדע פון דעם אלטן—א נייע פרויען-מאדע.

די פוילישע „וויזא"-ציוניסטקעס קומט דעריבער אויס צו קעמפן מיט א מעכטיקן שונא,

דרך-ארץ! „מתוך שלא לשמה — בא לשמה". א מאדע איז נישט קיין קלייניקייט עס איז גיקומין — די נייע ראכעלא...

---

*) דער באקאנטער יידישער שריפטשטעלער ה' אהרן צייטלין האט אפגידרוקט אין דער גרעסטער יידישער צייטונג „טאג" אין ניו-יארק פון 4 אקטאבער 1931 אן ארטיקל וועגן דער בנות-באוועגונג אין פוילן. דער ארטיקל כאראקטעריזירט די באציאונג פון דער פרייער מחנה צו אונדזער באוועגונג. מיר גיבן דאס ארטיקל אן פירושים... בעל כרחם-יענו אמן.

די צאל תלמידות אין יעדער בית-יעקב-שול וועלן זיכער פארגרעסערט ווערן,

ווען איר וועט אין יעדער בית-התפלה אויסקלעבן אונדזער גרויסן פראפאגאנדע-פלאקאט

פארשרייבט אייערע קינדער אין דער ב"י שולן!"

10 פלאקאטן קאסטן 4 גילדן מיט 50 גר.

ווייניקער ווי 10 פלאקאטן ווערט נישט גישיקט!

אזוי אויך זאלט איר פונאנדערשיקן צו אלע יידישע עלטערן אונדזער פראפאגאנדע-בראשור

„בית-יעקב"

(א רוף צו יידישע טאטע-מאמע צו דערציען זייערע קינדער אין די בית-יעקב-שולן) פון שרה שענירער

פרייז פון 50 בראשורן 5 גילדן 100 שטיק נאר 8 גילדן! אן געלט פריערדאויס ווערט נישט גישיקט!

אונדזער שול-וועלט

וועגן פרעבל-שולן ביי אונדז

מיט צוויי יאר צוריק האב איך זיך גיווענדט צו דער צענטראלע וועגן עפינין א פרעבליסטן-קורס. ער האט ווירקלעך גיזאלט צושטאנד קומין און פארט איז עס גיבליבן ביים בלויזן רצון. אלץ שטייט ווייטער אויף א טויטן-פונקט.

די פרעבל-שול איז א וויכטיקע פראגע פאר אונדז און מיר קענין זיך אזוי לייכט פון איר נישט אפזאגן. עס איז א נייע ארביטס-פעלד פאר אונדזערע א סך פעאיקע מיידלעך, וואס וועלן אזוי-ארום זייערע פעאיקייטן קענין אויסנוצן, זיך א מאטעריעלע עקזיסטענץ פארזיכערן און אויך זייערע היימין קענין צוהעלפן אין יעצטיקן עקאנאמישן קריזיס.

אבער גאר א וויכטיקע באדייטונג האט זי פאר די קלענערע קינדער. די פאר-שול-דערציאונג ליגט נאך אינגאנצן אין פרעמדע הענט, וואו די קינדער ווערן באלד אנגיזויגן מיט אלים, וואס האט א קנאפע שייכות מיט יידישקייט. פשוט, זיי ווערן דארט אינים אסימילאטאריען גייסט דערצויגן.

פאלטש איז ווען מע מיינט, אז א יינג קינד קען נאך נישט גיין פארלוירן, קען נישט אנגעמין פרעמדע מייִנונגען. אלע וועלכע ארביטן אויפן פעדאגאגישן גיביט קאנין וועגן דעם א סך זאגן. די ערשטע איינדריקן פון די ייגניטשקע קינדער לייגט זיך אממייסטן אויף זייער פסיכיק און די גיוואויגהייט איז דאך די צווייטע נאטור.

מיר איז אויסגיקומין אזעלכע קינדער צו האבן ביי מיין ארביט און כ-האב באמערקט. אז לאנג האט אין זייערע הערצלעך זיך גיהאלטן, דאס וואס איז גיווארן אריינגיגאסן אין זיי.

ר' יהושעס מוטער האט גוט גיקענט איר קינדס נשמה, בעת זי האט זיין וויגל אריינגישטעלט אין בית-המדרש.

ווייטער אין די אנדערע פריוואטע פרעבל-שולן קען זיך נישט יעדערער דערלויבן זיין קינד דארט אהינצושיקן. און דער רעזולטאט איז, אז די קינדער וואקסן אויף אויף דער גאס אן פיצעלע פויזה, אן קינדער-לעבן.

דריי וויכטיקע סיבות זענען אלזא פאראן, וואס צווינגען אונדז פרעבל-שולן צו שאפן: א) כדי די קינדערשע נשמות זאלן נישט פארסמט ווערן פון די ערשטע טעג אן ב) צוהילף צו קומין די עלטערן אין דער דערציאונג פון זייערע קינדער, און ג) עפינין א פריש ארביטס-פעלד פאר אונדזערע שוועסטער אין אונדזער באוועגונג.

אין בענדין האבן מיר גימאכט דעם ערשטן פרואוו. מיר האבן גיעפנט א פרעבל-שול אפילו נישט מיט די ריכטיקע איינריכטונגען ווי מע דארף און מיר האבן אנגאזשירט א אייגינע קראפט, נישט ספעציעל דערצו אויסגיבילדעט אויף דעם גיביט, אבער מיט באזונדערע פעאיקייטן. אליס איבריקע קומט ערשט דערנאך איינציקווייז (די פרעבליסטן וועט אגב, אויך יעצט באלייגן אנ-עקזאמין אין אויסלאנד).

מיר האבן זיך גישטעלט די פאראלע: נישט די גאס איז פאר אונדז, אז מע זאל זי עקספלואטירן, מאכן מיט איר גישעפטן, נאר מיר זענין אלס הילף פאר דער יידישער גאס. מיר האבן דערום גיגומין די מיגימאלסטע פרייזן און איגגאנצן בחנםדיקע זענין אויך נישט גיווען קיין זעלטנהייט. די איבערגיגעבינע ארביט פון די פרעבליסטן, דער גוטער רצון האט אזוי גיווירקט אז טראץ דעם, וואס עס פעלט נאך גאנץ א סך צו דעם, וואס מיר האבן זיך פארגישטעלט און ווילן אדורכפירן, דאך האבן אלע זייערע קינדער אונדז אוועקגיגעבן. מ-האט ערשט דעמלט גיזען דעם אונטערשיד צווישן איין ארביט און דער אנדערער. מע האט אפגינומין קינדער פון אנדערע פרעבל-שולן און זיי צו אונדז אריינגיגעבן.

איך באשרייב דאס אלץ, כדי צו ווייזן, אז מיט גוטן שטארקן ווילן קען מין אלץ דערגרייכן. איך מוז אויך אונטערשטרייכן, אז אין ענין דערציאונג שטייט אונדזער פרעבל-שול אויף א סך העכערער מדריגה ווי אנדערע. דאס האט גיעפנט די אויגן פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע „וויזא" און זיי האבן אויך גיעפנט א פרעבל-שול, כדי די קינדער פון אונדז אוועקצונעמין, זייער פרעבל-שול איז גיעפנט גיווארן מיט גיזאנג, רעסעראט, שפיל, זי האט אלץ, וואס מע דארף, אבער דאס איז נאך נישט אלץ...

זי האט זיך נישט בלויז מיט דעם באגניגנט, נאר אויך יודאאיסטישע קורסן פאר מיידלעך און ייגגלעך גיעפנט... העכסט-רעליגיעז... מיט דאווינען, יידיש, חומש... בקיצור פאר אנ-אמת-דיק רעליגיעז דור... הלוואי אזוי אויף ווייטער...

אבער לאמיר צוריקגיין צו אונדזער טעמע: וואס וועט זיין ווייטער? פריער איז דאס סעמינאר נישט גיווען פארענדיקט, ס-איז נישט גיווען קיין ארט פאר פרישערע ארביט, אבער יעצט דארף מין און מוז מין זעען צו עפינין דארט א פרעבל-קורס. דער קרן-התורה מוז אהערשיקן א מענטש, א ספעציאליסט אויף דעם גיביט, און דער קורס זאל באלד גישאפן ווערן. נישטא קיין צייט צו ווארטן, ביז די קינדער פון די וויגן וועלן אוועק מיטן ים-שטראם. מע ווייסט נישט, ווי אזוי און ווען דער חורבן גישעט, אז די קינדער ווערן באלד דערצויגן צו נישט-דערצויגנקייט.

איך האף, אז מע וועט זיך מיט דער פראגע אנהויבן מער פאראינטערעסירן אין דעם ענין פרעבל-שול אוועקשטעלן אויפן ערשטן פונקט פון אונדזער סדר היום.

אסתר ר.

די בחינות אין בית-יעקב סעמינאר

זונטיק כ"ו כסלו, דעם צווייטן טאג חנוכה זענין אין קראקעווער ב"י סעמינאר פארגיקומין די בחינות פון די תלמידות.

אין דעם שיינים גרויסן נייעם רויטן זאל האבן זיי זיך אויסגיזעצט די 38 צוקונפטיקע פירערנס און לערערנס וועלכע מע דערוואַרט שוין מיט אומגידולד אין אלע ווינקעלעך פון פוילן. אויך אין פרעסבורג (אונגארן), אין דער אלטער שטאט, וואו ס-האט אזוי גייסטיק גיווירקט דער בארימטער „חתם-סופר" זצ"ל—ווארטן שוין הונדערטער קינדער אויפן אנקום פון א פרישער פירערן, וועלכע דארף זיי לערנין און מדריך זיין אויף די ריכטיקע יידישע וועגן. טרעפלעך גיבן אלע זייערע תשובות. זיי באהאנדלין מיט אזא זיכערקייט אלע קולטורעלע סאציאלע און אנדערע פראבלעמין—פארשטייט זיך אין גייסט פון דער תורה—אז אלע בלייבן זיצן דערשטויגטע. זיי זאגן מיט גרויס התלהבות פון אדיסגווייניק א פאר קאפיטלעך ישעיה, תהלים, פרק, פירוש התפלה. זיי אריענטירן זיך גיגוי אין אלע דינים פון טעגלעכן לעבן, שבת, יו"ט, כשרות א. א. וו.

מע זעט, אז זיי קענין נישט בלויז דאס נאכזאגן פון אויסווייניק, נאר ס-איז אויך איבערלעך אייגגיוואקסן אין זייערע הערצער. א פעסטער רצון שפיגלט זיך אפ אין זייערע ערנסט-פינקלדיקע אויגן; אלע זענין אדורכגידרינגין מיט דעם אייגציקן גידאנק ווייטער איינצופלאנצן אין זייערע שילערנס, דאס וואס מ-האט דא מיט זיי גילערנט: אהבת ויראת השם.

עס שטייט אויף דער פרעזידענט פון דער קראקעווער אגודה ר' מאיר ראפאפארט און אין קורצע ווערטער שילדערט ער פאר די צוקונפטיקע דערציערנס פון נייעם דור דאס גרויסע אחריות פון זייער יעצטיקער אויפגאבע. ווייל נישט דער למוד איז דא דער עיקר נאר די מעשה, דאס איינפלאנצן דעם תורה-גייסט און אט די יינגע נשמהלעך דאס איז די הויפט ארביט פון דער בית-יעקב-לערערן.

אין הייסע גליענדע ווערטער האט זיי דערנאך באגריסט דער חשובער הרב הילדעסהײמער פון בערלין, וועלכער איז ספעציעל פון קאטאוויץ גיקומען אויף די בחינות. ער דערקלערט זייער גרויסער אויפגאבע. ער האט פאר זיי גישילדערט דעם גרויסען ענטוזיאזם, וואס הערשט אין מערב-אייראפע צוליב דער ב"י-באוועגונג. ווי אין תחילת האבן זיי עס אנגירופין חלומות און פאנטאזיעס און היינט קוקן זיי מיט שטויגונג און פארוואונדערונג אויף דער גיגאנטישער אנטוויקלונג פון דער באוועגונג. אלעמ'נס אויגן זעניז יעצט גיווענדט קיין מזרח, איבערהויפט קיין פוילן, און דערווארטן פון דארטן די ישועה...

ביי נאכט איז פארגיקומען די אפשידס-פייערונג צום ערשט האט איינע פון די אפפארנדע לערערינס ליבע קריפלאנסקא פון אויסווייניק ציטירט דאס קאפיטל ה' פון ישעיה, אין וועלכן ס-ווערט גירעט וועגן די בלאגדזשיגישן פון ישראל. דערנאך האט א צווייטע לערערין פניגה פעלץ—לאדזש, רעפערירט איבער דער באדייטונג און אויפגאבן פון א ב"י-לערערין אויף א זער קלארן אופן האט זי דערקלערט די אנטוויקלונג פון קינד, די פליכטן פון די עלטערן אין דעם חילוק צווישן פאלק ישראל און אנדערע פעלקער.

נאך איר האט גיגומין דאס ווארט פרל. ד"ר יהודית ראזענבוים און אין גליענדע אנצינדנטע ווערטער האט זי פאר זיי גיבילדיט זייער גרויסע פאראנטווארטלעכקייט אלס פיאנערינס, אלס גישיכטלעכע גישטאלטן. אירע ווערטער האבן אויף אלימין גימאכט א גרויסן איינדרוק.

צולעצט רעט פרוי שרה שענירער. די ערשטע ווערטער זענין איר פשוט שווער גיווען ארויסצוזאגן, אזוי איבערגינומין איז זי גיווען פון דעם פייערלעכן מאמענט. זי האט זיי גיזאגט, אירע קינדער, א פאר הארציקע ווערטער. דערמאנט די באקאנטע ווערטער וועגן כהן-גדול בעת מעהאט אים גיפירט יום-כפור צו דער עבודה, וואס זיינע חברים האבן אים דעמלט גיזאגט, גירעט וועגן דעם, אז דער עיקר איז דאס הארץ, די כוונות „רחמנא ליבא בעי" און אויסגידרוקט איר האפינונג, אז אירע גייסטיקע טעכטער מייגין זיכער גאנץ ערגעצט דעם אידעאל, און השי"ת וועט העלפן, קוים מייגט מין עס ערגעצט. גיענדיקט האט זי זי גיווייגטלעך מיט די דריי דעוויזן „עבדו את ד' בשמחה", „שויתי ד' לנגדי תמיד" און „למנות ימינו כן הודע", און אז השי"ת זאל זיי, די פיאנערינס נישט שטעלן פאר שווערע נסיונות און זיי צוהעלפן אין זייער הייליקער ארביט, פונקט ווי ער האט גיהאלפן מתתיהו כהן גדול אין זיין קאמף קייגן די יונים.

די הארציקע ווערטער „היוצאים מן הלב" האבן אלימין אריינגיבראכטן אין א גרויסער באגייסטערונג אין מיטן זעלבן התלהבות זענין אלע זיך שפעט ביי נאכט פונאנדערגיגאנגין. **ש. ל.**

פייערלעכער סיום אין בית-יעקב-סעמינאר

שבת-צונאכטס חנוכה איז פארגיקומין אין גרויסן זאל פון ב"י-סעמינאר א פייערלעכער תורה-יום-טוב. דער ערשטער קורס — ספר בראשית, דער צווייטער קורס — חמשה חומשי תורה, שיר-השירים, משלי און שמואל א'. דאס התלהבות ביי אלע איז גיווען אומבאשרייבלעך. נאכן סיום זענין אלע אויפגישטאנין פון די ערטער און אויסגירופן חזק ונתחזק. רעדיס מעניני דיומא האבן גיהאלטן פרוי שענירער, ד"ר יהודית ראזנבוים, דאזענטן פרל. חנה גראס-פעלד און די סעמינאריסטן זיידמאן. אלע תלמידות מיט די דאזענטיס בראש האבן דערנאך אין א גיהויבינער שטימונג גימיטלעך פארברענגט ביי פיינע סערווירטע טישן.

36 נייע בית-יעקב-שולן.

פון חנוכה אן האבן זיך גיעפנט 36 נייע בית-יעקב-שולן אין פאלגענדע שטעט: אולאגאוו, בייטש, גארליץ, מעליץ, יאווארזשנע, ראזוואדאוו, זאוויכוואסט, זאקליקאוו, סאקאלאוו (ביי ריישע), סטאפניץ, סטאשעוו, כענטשין, סוכעדניעוו, פילץ, פשיטיק, גאווי-קארטשין, אפט, מיכאוו-לוב., אסטראוו-לוב., לענטשנע, פיאסק, פראמפאל, קאצק, פילעוו, סאמפאלנע, קאלנערופין, גער, דאמביע, יאווארעוו, סאמבאר, דרושקאפאל,ווארקע, סלאווקאוו, וויערישאוו ווי אויך בראטיסלאווע (טשעכן). מיר ווינטשן די פירער און לערערנס אין זייער הייליקער ארביט א סך הצלחה.

פייערלעכער אפשיד אויפן לאדזשער באן-הויף
ביים אפפארן פון תלמידות אין קראקעווער סעמינאר

מיטוואך ו' טבת איז פון קאלישער באן-הויף אין לאדזש, אפגיפארן א גרופע תלמידות אין קראקעווער ב"י-סעמינאר פון לאדזש און סביבה. אויפן פעראן זענין זיך גיקומין גיזעגינין א גרויסע צאל חברות פון די לאדזשער „בנות" און אייניקע לערערנס. באזונדער זענין אויך גיווען א גרויסע צאל קרובים, עלטערן און גישוויסטער ווי אויך די רבנים הר' פישל ראבינאוויטש און הר' זעליג ראזנשטיין ווי אויך שול-דירעקטאר ה' בעדליגער און ה' פרידנזאן. אויף דער השתדלות פון אונזער רעדאקציע זענין גיווארן רעזערווירט 3 ספעציעלע קופעען פאר די רייזנדע. ביים אפגיין פון צוג האבן זיך גיהערט הארציקע גיזעגינונגס-אויפרופן. אונדזער רעדאקציע האט מיטגינעבן די רייזנדע „צדה לדרך" פארשידינע אויסגאבן פון דער ב"י-ליטעראטור.

אימפאזאנטער אוונט ביי די לאדזשער „בנות"

די פיפטע נאכט הנוכה איז גיווען ביי די לאדזשער „בנות" זייער א אימפאזאנטער אוונט. אין אנהייב האלט ה' פרידנזאן א קורצע רעדע מענינא דיומא און רעט אויך ארום די וויטערע אויפגאבן פון „בנות". נאכדעם טרעט ארויס מיט אלענגערער רעדע פרל. הערשנבערג אין וועלכע זי גיט איבער אין גינויע פרטים דאס לעבן און שאפן פון ד"ר נתן בירנבוים. די רעדנערן רעדט ארום באריכות די אלע עטאפן פון בירנבוימין ביז ער איז גיקומין אין דער מחנה פון חרדים און אצינד זיין ארביט פאר דער עלי' פון יידישן פאלק. די רעדנערן ווייזט אויך אן אויף דעם גייען גרויסן בילד פון ד"ר בירנבוים וואס זי מיט איר גרופע האבן גיגעבן א מתנה דאס לאקאל פון „בנות" און שטרייכט אונטער דאס זי האט דאס גיטון צו ברענגין איר אויסדרוק פון כבוד פאר ד"ר בירנבוים. די רעדע פון פרל. הערשנבערג האט גימאכט א טיפן רירנדן רושם אויף אלע חברות און געסט. דערנאך האט גירעט א פאר פייערדיקע ווערטער וועגן דער מלחמה מיט לוקסוס פרל. זעליצקע. די רעדנערן האט גישילדערט די גרויסע צרה פארן עקאנאמישן און גייסטיקן לעבן, וואס קומט ארויס פון פארשווענדערישקייט און צו-וואסערע שעדלעכע קאנסעקווענצן דאס ברענגט. צום שלוס חאלט א באגייסטערטע רעדע פרל. שלענצקא וועגן דעם באטייט פון טראגן דעם בנות-זשעטאן. די רעדנערן ווייזט אן אויפן גרויסן אחריות פון יעדער בנות-חברה פאר דער אידעע און זאגט אז דורכן טראגן דעם זשעטאן וועט מין אומיטום דערקענין די בנות-אגודיסטקע און איר צוגיבונדנקייט צו דער מחנה פון די גיטרייע יידישע טעכטער. שפעט אין אוונט פארלאזן די פארזאמלטע דעם זאל ביי גרויס התלהבות. דינסטיק ה' טבת איז אויך גיווען א פייערלעכער באנקעט לכבודן אפפארן פון אייניקע הברות אין סעמינאר קיין קראקע.

נייע לייען-ביכלעך פאר אונדזערע קינדער!

די טעג גייט ארויס פון דרוק:

1. „צייטיקע פירות", 2. „יידישע גיצעלטן"

מעשהלעך לידער און אונטערהאלטונגס-שמועסן.

ביי 25 עקז. פון א אויסגאבע נאר 5 גילדן.

פארלאג „בית-יעקב" לאדזש

א בשורה טובה פאר אונדזער לערערשאפט!

עס גיפינט זיך שוין אין דרוק און דערשיינט באלד

„די יידישע נשמה"

ערשטער טייל

לייען-בוך פארן צווייטן און דריטן שול-יאר

פון אליעזר שינדלער

דאס נייע בוך פאר יינגערע קינדער וועט א סך נאך איבערשטייגן דאס צווייטע טייל וואס איז אויפגינומין גיווארן כ"ט אזויפיל אנערקענונג פון אונדזער לערערשאפט. באזונדער ווערט אין נייען שול-בוך שטארק אכט גילייגט אויפן פעדאגאגישן סדר און א קאלעגיום פון לערערנס וועלן אויך דאס נייע ווכטיקע בוך דורכזען. גיקליבן פערלדיק מאטעריאל, סיסטעמאטיזירט און סטיליזירט מיט טעם און באוואוסטזיין. קינסטלעריש גיצייכנטע אילוסטראציעס.

פרטים אין קומידיקן נומער!

פרייע טריבונע

פון צייט צו צייט באקומען מיר בריוו מיט אנקלאגעס, פארוואס מיר גיבן נישט די מעגלעכקייט אונדזערע תברות ארויסצוזאגן זייערע מיינונגען העגן פארשידינע אינערלעכע ארגאניזאציאנעלע ענינים. עס איז אבער נישט אמת דאס עס פעלט אגבדן דער רצון. דער פאקט איז, אז מיר באקומין נישט גוט מאטעריאל, מיר גיבן דעריבער גערן אפ פרייען פלאץ פאר די דא ערנצט א-ויפגיזאגטע מיינונגען און מיר וועלן גערן אזעלכע אפטערט דרוקן. מיר בעטן אבער שרייבן בקיצור. רעדאקציע

בית-יעקב און בנות-אגודת-ישראל

דאס ארטיקל „גייסטיקער באלשעוויזם" פון חשובן ה' לייכטער אין נומער 78 פון בית-יעקב-זשורנאל האט אויף מיר א טיפן איינדרוק גימאכט. עס זענין דברים היוצאים מן הלב, וועלכע מע טרעפט אזוי זעלטן און דעריבער פרייט מין זיך מיט זיי. אן ספק קומט דעם ה' לייכטער א הערצלעכן דאנק דערפאר. איך גלייב אין די גרויסע גישיכטלעכע אויפגאבע פון יידישן פאלק און אנערקען פאר דעם קערן פון יידישן בוים דאס רעליגיעזע יידנטום. דעריבער אינטערעסירט מיך טיף זיין גורל. און א שמחה איז, ווען מע טרעפט א מענטש, וואס ווערט נישט פארבלענדיט פון דעם שוין דערגרייכטן, און זעט די אמתע ווירקלעכקיים און קומט און זאגט זי ארויס פאר אלע, זיי אויפצאוועקן און ארויסצופירן פון זייער חלום וועלכער איז דאך אבער אזוי אנגינעם און באקוועם. און איבריגנס גלייב איך, אז ס-זענין דא פיל, וועלכע ווייסן, אז די ווירקלעכקייט מיט אונדזער יוגנט איז גאר נישט אזוי רויזיק. אבער ס-איז דאך א בושה פאר פרעמדע דאס צו אנטדעקן און פאר אייגינע וואלט עס אזוי פיל צער און אנטוישונג פארשאפט און ס-וואלט נאך אזא גרויסן עול ארויפגילייגט — שווייגט מין!...

אבער ה' לייכטער האט אונדז דערפרייט דערמיט, וואס ער האט עס איינמאל פאר אלעמאל ארויסגיזאגט. ס-איז נאטירלעך נאך דא פיל מער צו זאגן, אבער „מע טאר נישט מע קען נישט".

מיר יוגנט האבן אבער ליב אויפריכטיקייט נישט פאלטשקייט. די פארווירקלעכונג פון „אגודת-ישראל" איז אפהענגיק פון דעם, אויף וויפל די יוגנט ווערט דערצו דערצויגן. ס-איז אפהענגיק פון דעם אויף וויפל ס-איז א גאביזירט, אויף וויפיל ס-לעבט און איז דערצו רייף — „צעירי-אגודת-ישראל" „בנות אגודת-ישראל".

וועגן די צעירים וויל איך נישט רעדן. איך ווייס נאר איינס, אז דער קערן פון דער רעליגיעזער מענלעכער יוגנט איז פארמאכט אין די שטיבלעך, און אלכסדר נאך אויס פאר די ארגאניזאציע זענין זיי נאר אין א אויסערגיוויינטלעך הייסער צייט ווי למשל ביי וואלן זיי זענין גינוג יידיש און רעליגיעז, אבער ביל פיל ווייניקער מענטשלעך דערצויגן און ווייניק צוגיגרייט כדי צו קענין קעמפן אין לעבן מיט פרעמדע אידעען און זייערע אנהענגער. וואס נוגע „בנות-אגודת-ישראל" איז נאך דער ענין פיל שווערער מעדלעך דערצויגן דורך די בית-יעקב-שול זענין נאך גאנץ שוואך אין יידישקייט אין יידיש באוואוסטזיין. ס-איז דערפאר, ווייל ענטוועדער קאן מין נישט צוליב פארשידינע סבות דעם הויפט-אכט לייגן אויפן יידישקייט (כ-מיין אין די פאלקס-שולן לאדזש-ווארשע), אונדזער קינד איז אויסער דער שול אונטער גענגערישע איינפלוסן (באסיהלעך טו איך נישט דא ארומרעדן, די סבות, וועלכע פירן דערצו, אז דאס קינד איז נאך נישט גינוג יידיש). די וויטערע דערציאונג זאל זיך באקומין אין די קרייזן פון בנות-אגודת-ישראל. לאמיר אננעמען דעם בעסטן פאל, אז דאס קינד טרעט יא אריין אין „בנות" ווי זעט אבער אויס דא דער כצב? איך האב אבסערווירט די ארגאניזאציעס „בנות" אין צוויי גרויסע יידישע צענטערן אין לאדזש און אין קראקע. האב איך צוויי ז"כ באמערקט: אין איין שטאט איז עס פיין ארגאניזירט, אין גרויסן פארנעם, הונדערטער מיטגלידערנס און צענדליקער גרופן, ס-הייסט „בנות-אגודת-ישראל". אבער זאגט וואס איר ווילט, מע באקומט נישט דעם איינדרוק, אז עס איז דווקא אדורך און א רעליגיעז-יידישע ארגאניזאציע. אזוי זעען אויס פיל, פיל אונדזערע קרייזן ווי למשל אין ניי-סאנץ.

אין אנדערע ערטער ווידער זענין שוין יא דא רעליגיעזע טעכטער, זענין זיי אבער נישט ארגאניזירט. די קרייזן האלטן זיך נאר א דאנק אייניקע מעדלעך וועלכע פילן דעם שטארקן דראנג צו יידישקייט. זיי האבן אבער נישט די מעגלעכקייטן אדער די גיהעריקע אויסבילדונג אזא ארגאניזאציע צו פירן. די, וועלכע קאנין גיהעריק די ארגאניזאציע דערהאלטן אין איר אמת יידישן גייסט אריינגעבן, זענין די בית-יעקב-לערערנס. זיי טראגן אבער אויף זיך און בפרט אין די קלענערע שטעט אזא אומגיהויער שווערן עול, אז ס-איז אוממעגלעך, אז זיי זאלן זיך קפנין גיהעריק מיט דער ארגאניזאציע אפגעבן. און אוב טוט עס א לערערן יא, איז עס נאר אויפן חשבון פון איר אזוי שוין אויך באגרעניצטער רו-צייט. עס קומט אלזא אויס, אז די בנות-קרייזן בלייבן אן פירערנס. און דאס ברענגט צו דעזארגאניזאציע, צו דער אריענטאציע בנוגע אונדזער ציל און פראגראם און סוף-כל-סוף ברענגט עס צום אפלאכן און ארויסטרעטן פון אונדזערע רייען. און דאס טוט זייער און זייער וויי, ווען מע ווייסט, אז דא איז דאך דער קוואל, אז דא קאן דאס יידישע קינד גיפירט ווערן אויפן וועג פון אונדזער היסטארישן אמת, אז נאר דא קאן זי בלייבן די אמתע „נאציאנאליסטקע".

און ווי נאך מער טוט וויי, ווען מע טרעפט הונדערטער יידישע טעכטער, וועלכע האבן איינגיזען דאס פאלטשקייט פון די אלע אנדערע אידעען, וועלכע פילן שוין דעם דראנג צום רעליגיעזן יידישקייט און קומין צו אונדז אהער. אבער ווי ווערן זיי אפגיי-שטויסן דורך די אפגישטאנינקייט, וואס הערשט אין אונדזערע רייען, דורך דעם נישט טון, נישט אויספירן דעם פראגראם! (די בנות-חברות פון לאדזש, וועלן מיך זיכער גוט פארשטיין).

מיר ווענדן זיך דעריבער צו אלע פירערנס און פירער פון אונדזער באוועגונג: פארוואס שטייט איר פון דערוויטנס? פארוואס זעט איר נישט די ארגאניזאציע אויף פעסטע יסודות אוועקצושטעלן? פארוואס בילדיט איר נישט אויס אמת יידישע פירערנס? צי איז דאס עקזיסטירן פון א פירערן-קורס מינדערוויכטיק ווי דאס עקזיסטירן פון א בית-יעקב-סעמינאר? צי איז דען נישט דער קיום פון דעם יידישן הויז אפהענגיק פון ביידע גלייך?

מע האט באשלאסן נאך אויפן צוזאמינפאר אין לאדזש א פירערן-קורס צו גרינדן. אבער הייסט דען דאס גיגרינדיט, ווען ס-האט אזא קורס עקזיסטירט צוויי מאל דורך 6 וואכן? פארן היינטיקן וואוקס פון אונדזער ארגאניזאציע איז עס צו ווייניק!

מיר פארלאנגין הילף סיי אין ארגאניזאציאנעלע ענינים, און נאכמער אין שטודירן אין דערקענין דעם אינהאלט פון אונדזער פראגראם און ציל — דעם אינהאלט פון אונדזער תורה.

מיר פארלאנגין — ווייל מיר ווילן מיטן גאנצן הארץ די ווידער אויפבליאונג פון יידישן פאלק און די פארווירקלעכונג פון אונדזער רעליגיעז-נאציאנאלער אויפגאבע.

לאדזש לאה ז.

צו ליטעראַרישע אוונטן באנוצט מין אומיטום

דאס גרויסע יובילעאום-בוך פון

ד"ר נתן בירנבוים

א אוצר פון ליטעראַריש מאטעריאל און גייסטרייכע מאמרים

200 זייטען – פראכט אויסגאבע

פאר אונדזערע אבאנענטן מיט פארטע

נאר 5 גילדן

געלט-שיקן: P.K.O. 67.795 אן געלט ווערט נישט גישיקט!

סך-הכל פון אונדזער ערשטער אַנקעטע

אונדזער ערשטער אַנקעטע צווישן די לייענערנס פון בית-יעקב-זשורנאַל האט גיהאט, ווי עס איז גיווען פריער אויס צו זעען, א זייער גרויסן דערפאָלג. פון די פארשידנסטע ווינקעלעך אין לאַנד, האבן זיך אָפּגירופן די חברות און צוגישיקט זייערע תשובות. איינע פון די דאזיקע תשובות האבן מיר שוין פארעפנטלעכט אין נומער 80 פון „בית יעקב". און אצינד ברענגין מיר די איבריקע תשובות לויטן סדר פון די גישטעלטע פראגן אין דער אנקעטע. דערביי מאכן מיר אבער אויפמערקזאם, אז מיר ברענגין נאר די תשובות, וועלכע שפּי־לין אָפּ מער אדער ווייניק דאָס פריוואטע אדער גיזעלשאַפטלעכע לעבן פון די חברות; די תשובות, וואס האבן נישט דעם דאזיקן ווערט, לאזן מיר א דורך.

אויף דער ערשטער פראגע: „צי ביסטו צו פרידן מיט דער שטייגער דערציאונג, וואס דיינע עלטערן האבן דיר גיגעבן. אויב נישט, וואס איז די סבה פון זייער אומצופרידנקייט?" — זענען אָנגיקומין פאלגענדע ענטפערס:

1) מ'טן שטייגער דערציאונג, וואס איך האב באקומין פון מיינע עלטערן, בין איך פולקאם צופרידן.
2) איך רעכן, אז איך קאן זיין צופרידן פון דער דערציאונג, וואס מיינע עלטערן האבן מיר גיגעבן. נאר א דאנק זייער שטרענג-רעליגיעזער דערציאונג בין איך גיבליבן אויפן יידישן וועג.
3) מיט דער דערציאונג, וואס איך האב באקומין ביי מיינע עלטערן בין איך זייער צופרידן.
4) איך בין צופרידן מיט דער שטייגער דערציאונג, וואס מיינע עלטערן האבן מיר גיגעבן.
5) מיינע עלטערן האבן מיר גיגעבן א העכסט-רעליגיעזע דערציאונג און מיך גילאזט אויף דעם וועג אויסבילדן.
6) פון דער דערציאונג, וואס מיינע עלטערן האבן מיר גיגעבן בין איך ווייט נישט צופרידן; ערשטנס האב איך גילערנט אין א פאוושעכנער שול און איך האב גימוזט פארקערן אין א סביבה, וואס ענטשפרעכט נישט פאר א יידישער טאכטער. איך באשולדיק אבער נישט די עלטערן.' אין אונדזער קליין שטעטלע איז נישט גיווען קיין אנדערע שול, און נאך ביזן היינטיקן טאָג האבן מיר נישט קיין בית-יעקב-שול.
7) גיוויס בין איך צופרידן מיט דער שטרענג-רעליגיעזער דערציאונג, וואס מיינע עלטערן האבן מיר גיגעבן.
8) איך בין זייער צופרידן מיט דער דערציאונג, וואס מיינע עלטערן האבן מיר גיגעבן, ווייל שוין צו 13 יאָר בין איך אריינגיטרעטן אין די ערשטע ב"י שול אין לאדוש. איך בין נאר אומצופרידן דערמיט, וואס מ-האט די שול באַ־גרעניצט אין די ראַמין פון א 7-קלאסיגע פאלקס-שול.
9) זייער צופרידן, ווייל זיי האבן מיר גיגעבן א'יידישע דערציאונג.
10) מיט הארצווייטאָק באריר איך די דאזיקע טעמא. ווי אזוי קאן איך זיין צו־פרידן מיט דער דערציאונג, אז איך האב אפילו קיין 4 קלאסן נישט ביענדיקט. די עלטערן זענין דאָ אמווייניקסטן שולדיק. די עלטערן האבן מיך דווקא יא גי־וואלט לאזן בילדן. איך בין גיגאנגין אין דער אזוי גירופי'ע־ „אונדזער יידישע שול". אבער איינמאל אהיימקומינדיק פון דריטן אדער פערטן קלאס, האב איך דערציילט, אז די לערערן לערנט מיט אונדז, אז אמאָל האט מין נישט גיטאָרט מאכן קיין פייער אום שבת, אבער היינט, ווען מע דארף נאר א רייב טון ביים עלעקטרישן קאנטאקט... פארשטייט זיך, אז מ-האט מיך מער נישט גילאזט גיין אין שול. איך בין דאן גיבליבן איינזאם. ס-טוט וויי, ווען איך זע אלע מיינע ביוועזינע פריינדנס גייען נישט אויפן יידישן וועג, פון ב"י שולן, בנות-חברות ווייסט מין דאָ נישט. אבער ווי נויטיק איז דאָס!..
11) איך בין א בנות-מיטגלידערן, מיט דער ערציאונג וואס מיינע ליבע עלטערן האבן מיר גיגעבן בין איך ב"ה זייער צופרידן. איך האלט נאר פאר נישט גוט דאָס, וואס די עלטערן באטראכטן זיך ווייניק אויף דער פסיכיק פונים קינדס נשמה. צו דארפן זיי נישט אונדז פארטרעטן דעם בעסטן און אויפריכטיקסטן פריינט?..
12) איך קאן דאך נישט זיין צופרידן מיט דער דערציאונג, וואס מיינע עלטערן האבן מיר גיגעבן. אנשטאט מיך פארצוברייטן צום לעבן, האבן זיי עס מיר בימאָלט אין פיל שענערע פארבן, ווי עס איז אין דער ווירקלעכקייט, און היינט, ווען איך ווערט אנטוישט אויף טריט און שריט, פיל איך מיך צו שוואך...
13) מיט דער רעליגיעזער דערציאונג, וואס מיינע עלטערן האבן מיר גיגעבן בין איך צופרידן. כ-באדויער נאר, וואס מ-האט מיך נישט אריינגיגעבן אין א העכערער שול.
14) צי איך בין צופרידן? א גאנץ חייט פון צופרידן; מיינע עלטערן זענין שטרענג רעליגיעז, אבער נישט פון דער אגודה, זיי זענין רעליגיעז-נאציאנאל. אין מיר זעען זיי פון איין זייט א רעליגיעזע יידישע טאכטער, אבער פון דער צווייטער זייט, די אגודה... און די שטעלונג פון מיינע עלטערן צו דער אגודה איז א נעגאטיווע. איך האב דעריבער זייער פיל אויסצושטיין אינדערהיים,
15) איך בין פולשטענדיק צופרידן פון דער ארט דערציאונג, וואס מיינע עלטערן האבן מיר גיגעבן. איבערהויפט מיין מוטער, וועלכע האט קיינמאָל נישט אָנ־גיוואָרפן אויף מיר איר מוטער-מאכט. נאר מיטן שטילן איינפלוס, און מיר גי־געבן א ביישפּיל פון זיך אליין, פון איר גיטרייער יידישקייט.
16) איך בין צופרידן מיט דער דערציאונג, וואס מ-האט מיר אינדערהיים גיגעבן. דאָס איז גיווען א ריין-יידישע דערציאונג, אבער נישט קיין איינזייטיקע. דער פאָטער האט מיר אלץ דערקלערט אויפן בעסטן, פארשטענדלעכסטן אופן.
17) איך בין צופרידן וואס דער גורל האט מיר צוגיטיילט א רעליגיעזער דערציאונג.
18) מיט דער שטייגער דערציאונג, וואס מיינע עלטערן האבן מיר גיגעבן בין איך זייער צופרידן, ווייל זי איז גיווען אין עכט יידישן גייסט.
19) כ-בין זייער צופרידן מיט דער יידישער דערציאונג, וואס איך האב באקומין אינדערהיים. דער עיקר איז דער יסוד, אפילו דער שטארקסטער ווינט איז נישט בכוח ארויסצורייסן דאָס וואס איז פארפלאנצט גיווארן אין דער יוגנט.
20) איך בין זייער צופרידן פון דער רעליגיעזער דערציאונג און וועלטלעכער בילדונג, וואס איך האב באקומין פון מיינע עלטערן.

די ענטפערס אויף דער צווייטער פראַגע

אויף דער צווייטער פראגע „צי האלסטו פאר שעדלעך צו קומין אין קאנטאקט מיט רעליגיאנסלאזע מענטשן?"—זענין אָנגיקומין פאלגענדע תשובות:

1) אין דער דאזיקער פראגע האב איך א פעסטע שטעלונג: פאר מיר און מיין גלויבן קאן גאָר נישט שעדלעך זיין די באציאונגין מיט רעליגיאנסלאזע מענטשן. דאָס איז דאך אדער א מענטש, וואס האט נישט קיין באשטימטן וועג, אדער ער בלאנדזשיט. און אזא איינים דארפן מיר, זעעוודיקע ווייזן דעם גלייכן וועג.
2) מיט רעליגיאנסלאזע מענטשן זאלסטו זיין פונדערווייטנס. דאָס איז א מחנה וואס בלאנדזשיט אין א וואלד מיט ווילדע חיות. גידענק און היט זיך נישט קומין אין דעם דאזיקן וואלד כדי ארויסצופירן די בלאנדזשנדע, ווייל ביים גיברום פון די ווילדע חיות קאנסטו אליין פארלירן דעם אמתן וועג און זיי קענין דיך חלילה צורייסן און מאכן א תל פון דיין נשמה. בלויז פונדערווייטנס זאלסטו זעען צו באאיינפלוסן די אנדערש דענקנדע.
3) איך האלט אומבאדינגט פאר שעדלעך צו קומין אין קאנטאקט מיט רעליגיאנס־לאזע מענטשן; זאָגט זיך א פויליש ווערטל: "Jakim się wdajesz — takim się stajesz„ ווייסן מיר דאך אז דער צווייטער צד האט א גרויסן איינפלוס אויפן מענטש.
4) איך האלט, אז עס איז שעדלעך, ווייל צען מאָל קאן מין ענטפערן אויף זייערע פראגן, און איין מאָל נישט. דאָס ברענגט אריין אין א ספק, איבער־הויפט איז עס שעדלעך פאר די יוגנטלעכע, ווייל יעדע פראגע רירט אָן ביי זיי א סטרונע פונים הארץ.
5) וואָס שטארקער עס איז דאָס רעליגיעזע גיוויסן און דאָס רעליגיעזע באוואוסט־זיין, אלץ אונשעדלעכער איז דער קאנטאקט מיט די פרייזיניקע פאר די אבער, וואס זענין נישט באוואפנט מיט דער דאזיקער טאפל-קראפט, איז די רע־ליגיאנסלאזע זייער שעדלעך. פאראן אויך אבער א דריטער סארט מענטש, דאָס זענין מענטשן מיט א שטארק-אנטוויקלטן רעליגיעזן גיוויסן, אבער דער רעליגיע־זער באוואוסטזיין איז ביי זיי א שוואכער. זיי פילן א שטארקע צוגיבונדנקייט צו דער אמונה, זיי זענין דערמיט צופרידן און גליקלעך און זיי גריבליך זיך נישט דוקא דאָס „וויסנשאפטלעך" צו באגרינדן. און די רעליגיאנסלאזע קאנין אויף זיי נישט האבן קיין שום ווירקונג. ווי עס זאָל נישט זיין, מיין איך, אז די פראגע איז בכלל איבעריק. ווייל אויסמיידן די רעליגיאנסלאזע קאן מין לײדער נישט היינט, מע טרעפט זיי אויף טריט און שריט און אפילו צווישן די נאענטסטע פריינט אין דער אייגינער משפחה.
6) איך האלט עס פאר זייער שעדלעך.
7) איך האלט נישט פאר שעדלעך צו קומין אין קאנטאקט מיט די פרייע.
8) אוודאי האלט איך דאָס פאר שעדלעך. מיין פאָטער האט מיר אמאָל דערציילט פון דער גמרא בבא קמא, אז רבא האט גיפרעגט ביי רבה בר מרי: פון וואַ־נעט נעמט זיך דאָס שפּרוך ווארט „א שלעכטער טייטעלבוים וואקסט נעבן דער־נער". ענטפערט אים רבה: די זאך שטייט אין דער תורה, אין די נביאים, און בן סירא אין דער משנה און אין דער ברייתא. אין דער תורה שטייט: וילך עשו אל ישמעאל, אין די נביאים: ויתלקטו אל יפתח אנשים ריקים ויהי' עמו, אין בן סירא: כל עוף למינו ישכן, ובני אדם לדומה לו. אין דער משנה: כל המחובר לטמא טמא. אין דער ברייתא: לא להינם הלך זרזיר אצל עורב מפני שהוא בן מינו. דערפון זעען מיר. אז מ-דארף זיך נישט חברן מיט אנטי-רעליגיעזע מענטשן.
9) איך האלט פאר אומנוצלעך און אפילו פאר שעדלעך. דער איינפלוס פון די רעליגיאנסלאזע איז זייער גרויס. דער רעליגיעזער וועט דעם אנטי-רעלי־גיעזן סיי-ווי נישט אנדערש מאכן.
10) קיין נוצן ברענגט עס קיינים נישט. דאגעגן איז אבער אזא התקרבות שעד־לעך פאר טייל מענטשן.
11) אין אלגימיין איז דאָס אומשעדלעך. ס-איז אָפּהענגיק פון דעם, ווי פעסט עס איז ביי זיך דער רעליגיעזער מענטש. דער רעליגיאנסלאזער האט נאר א ווירקונג אויף אזא מענטש, וועמין עס גלוסט נישט צו טראָגן אויף זיך דעם עול פון דער אמונה. דער וואָס איז פעסט ביי זיך קאן נאר מאמענטאל אויפ־גירייצט ווערן אבער גלייכצייטיק ווערט ער גישטארקט.
12) זייער שעדלעך, אזוי ווי דער פרק זאָגט: „איזהו דרך שיתרחק ממנו האדם? — רבי יהושע אומר — „חבר רע"

13) איך האלט עס פאר שעדלעך, באזונדערס פאר אונדז אונערפארינע יינגע מיידלעך.
14) איך מיין, אז דער וואָס האלט פאר שעדלעך צו קומין אין קאנטאקט מיט רעליגיאנסלאזע מענטשן. ביי דעם איז דאָס רעליגיעזע גיפיל נישט גוט אנטוויקלט.
15) אויב ס-ברענגט נישט קיין רעה—קיין נוצן אוודאי נישט, מיר שטייען נאך נישט אויף דער מדרגה, אז מיר זאלן פון זיי אוועקגיין אונבארירט.
16) עס איז זיכער גלייך זיי אויסצומיידן. דאָס איז, ווי אַן-עפּידעמיע מיט וועל־כער מ-קאן זיך לייכט אָנשטעקן.
17) דאָס איז נאר שעדלעך פאר די, וואָס באזיצן נישט קיין שטארקן כאראקטער און האבן נישט באקומין קיין שטרענג רעליגיעזע ערציאונג. פאר די וואָס באזיצן עס יא, איז די בארירונג מיט רעליגיאנסלאזע נישט שעדלעך.
18) יא, איך האלט עס פאר זייער שעדלעך. נישט ווייל איך פיל זיך שוואך אין א דיסקוסיע און נישט צוליב מורא פאר איינפלוס, נאר פשוט צוליב דעם, ווייל אין די וכוחים מיט די רעליגיאנסלאזע דערלאזט מין באלד דעם גידאנק וועגן דער שטרייטבארקייט פון דער ג—טהייט. און אויף דעם טאָרן מיר נישט איינגיין.
19) שעדלעך צוליב זייער איינפלוס.
20) אומבאדינגט שעדלעך. ווייל זיי קאנין אריינוואָרפן אין ספקות.
21) פאר וואָס זאָל די דאזיקע פראגע מער חל זיין אויף אונדז, ווי אויף זיי, פאר וואָס זאלן די רעליגיאנסלאזע נישט מורא האבן פאר אונדז. פאר אונד־זער איינפלוס.
22) איך האלט דאָס אי פאר שעדלעך און אי פאר נוצלעך. פונקט ווי פייער אי'ז אי שעדלעך, אי נוצלעך.
23) זייער שעדלעך. דאָס ברענגט מער שאָדן ווי נוצן.
24) כ-האלט פאר שעדלעך צו קומין אין קאנטאקט מיט רעליגיאנסלאזע נאר פאר די, וואָס האבן נישט אונטער זיך קיין פעסטן באדן, אבער דער מענטש, וואָס האט א שטארקן כאראקטער און איז שוין גיפרובט אויף אלע גיביטן, וועט זיך קיינמאָל נישט לאזן איינרעדן פון די פרייזיניקע. פארקערט: זעענדיק זייערע שלעכטע מעשים און זייער עפנטלעכן אפּגירונט, ווערט דער מענטש נאך מער גישטארקט אין זיין ריינקייט און אמונה.
25) יא, זעלבסטפארשטענדלעך, ווען מ-פילט זיך גייסטיק ווייניק אנטוויקלט.

די דריטע פראַגע

אויף דער דריטער פראגע „וועמין טוסטו גערנער פארטרויען א סוד; פאָטער, מוטער, אדער פריינט"—זענין אָנגיקומין פאלגענדע ענטפערס:

1) מיינע סודות קען איך גערנער פארטרויען א פריינט, ווי די עלטערן.
2) איך פארטרוי גערנער א סוד פאר מיינע פריינט, אבער פיל מאָל איז עס אָפּ־הענגיק פון דער זאך. עס ווענדיט זיך וואָס דער סוד איז, אמאָל פארטרוי איך אים בעסער פאר דער מוטער, שוועסטער אדער פאר א ברודער.
3) קינדערישע סודות פארטרוי איך מיינע חברטיס, ערנצטע, אלעמאָל דעם פאָ־טער אדער מוטער.
4) איך פארטרוי מיינע סודות דער מוטער, אין טייל פאלן אבער א פריינדן.
5) אמליבסטן פארטרוי איך מיינע סודות פאר מיינע פרייגט, ווארום נישט שטענ־דיק קאן א פאָטער אדער א מוטער פארשטייען דאָס, וואָס עס פארשטייט א פריינט.
6) איך פארטרוי גערנער מיינע סודות, פאר מיינע חברטיס.
7) דער פאָטער פארשטייט מיך נישט די פריינדנס זענין פאלש. און דעריבער דאכט זיך מיר, אז ווען מיין מוטער וואלט גילעבט, וואלט איך אמגערנסטן איר אָנפארטרויט מיינע סודות.
8) פאר פאָטער און מוטער.
9) איך פארטרוי מיינע סודות גערנער דער מוטער. איך בין אַן-איינזאמע. קיין פריינט האב איך נישט
10) פאָטער און מוטער.
11) א פאקט איז, אז דאָס קינד ווערט היינט אינדערהיים נישט פארשטאנין. עס זוכט זיך דעריבער „א היימיש ווינקל" אויסער דערהיים, אין אַן-ארגאניזאציע, אדער אין אַן-ענגין קרייז.
12) גערנער א פריינדן, ווייל זי איז מיר נאָענטער מיט דער עלטער.
13) סודות זענין פאראן פארשידינע. טייל קאן מין פארטרויען פארן פאָטער, טייל פאר דער מוטער און אנדערע פאר א פריינדן, א מנאענטסטן אין מיר די פריינדן.
14) מיין סוד פארטרוי איך גערנער מיין פרייגדן.
15) מיין סוד פארטרוי איך גערנער דער מוטער. אמאָל אויך פאר א פריינדן.
16) די וויכטיקע, ערנצטע סודות פארטרוי איך מיינע עלטערן. אנדערע אבער, ווייניקער וויכטיקערע סודות אבער אזעלכע, וואָס זיי וואלטן נישט פארשטאַ־נין צוליב דעם אונטערשיד פון יאָהן עלטער און אָנשויאונג — פארטרוי איך פאר א פריינט.
17) איך האב נישט קיין פאָטער און קיין מוטער מיינע סודות פארטרוי איך דאָס פאפיר.

18) דאָס איז זייער אַן-ערנצטע פראגע פאראן דרייערליי סודות. אזאלכע, וואָס איך דערצייל דער מוטער. אזאלכע, וואָס איך פארטרוי פאר א פריינדן און אזעלכע וואָס איך באהאלט טיף טיף אין מיין אייגינים הארץ.

די פערדע פראַגע

אויף דער פערדער פראגע: „וואָס פאר א פראגע פלאָגט דיך אממיינסטן" זענין אָנגיקומין פאלגענדע ענטפערס:

1) צו מיינסט פארפאלגט מיך די פראגע, צו עס זענין בכלל פאראן אידעאליסטן? אדער צי איז מין נאר אַן-אידעאליסט ווייל מ-חאט פון די אדער יענער אידעע ברויט? און צי וואלט דער זעלביקער אידעאליסט גיווען בכוח צו ארביטן פאר דער אידעע, ווען ער זאָל דארפן זוכן א שטיקל ברויט פון עפּיס אנדערש.
2) צי קען מין לעבן אָן א ציל?
3) פאר וואָס איז אזוי פארשידן דאָס דענקן פון מענטשן, וואָס זענין אין פלוג זיך אזוי נאָענט און באזיצן דעם זעלבן גראד בילדונג און אנטוויקלונג. וואָס פאר איינים איז גוט און פארשטענדלעך, איז פארן צווייטן שלעכט און ווייט פונים שכל.
4) פאר וואָס רעליגיאנסלאזע לערער לערנין רעליגיע אין די פאוושעכנע שולן.
5) ווי לאנג נאָך וועלן מיר זיין פארטריבן אין גלות?
6) דער גורל פון יידישן פאלק. עס מאטערט מיך שטענדיק די פראגע: ווי אזוי קאָן מין העלפן דעם אָרימין פאלק? ווען עס וועט זיך באפרייען פון די שווערע נויסן? צי דארפן מיר גאָרנישט טון דערצו נאר רואיק ווארטן אויף דער גאולה?...
7) איך קאן נישט ענטפערן.
8) מיך מאטערן זייער פיל פראגן, טייל זענין נאך קיינמאָל נישט בּאהאנדלט גיווארן עפנטלעך, און פריוואט אויך זייער ווייניק. איך וויל זיי דעריבער דאָ נישט בארירן.
9) פארוואָס מ-טוט גאָרנישט אויפן גיביט פון אחדות.
10) פארוואָס די יידישע רעליגיעזע מאסן באציען זיך אזוי קאלט צו דער באוועגונג פון דער בית-יעקב-שול.
11) די דאזיקע פראגע קאָן נישט אויפגעקלערט ווערן אין א פאר שורות.
12) פאר וואָס אונדזערע שוועסטערן זענין נאך ווייט פונים תורה-גידאנק.
13) וואָס איז אייגנטלעך דער ציל פון אונדזער לעבן?
14) צומייניסט קוועלט מיך וואָס איך באזיץ ווייניק בילדונג.
15) די פראגע וועגן עתיד, וואָס וועט ווייטער זיין מיט אונדזער אידעאל? וועט אמאָל קומין צו א פארשטענדיקונג צווישן דער אגודה-אידעע און דעם נאַ־ציאנאלן גידאנק?
16) פארוואָס מענטשן-האס און פארטיי-שנאה קאנין וואוינין אין די הערצער פון די בעסטע מענטשן.
17) פארוואָס דער מענטש קאָן נישט שטענדיק זאָגן דאָס, וואָס ער פילט.
18) מיך פלאָגט די פראגע פארוואָס מ-קאָן נאך אלץ נישט זיין זיכער, אז דאָס קינד וואָס האט עטליכע יאָר גילערנט אין א בית-יעקב-שול, וועט פאר־בלייבן שטענדיק אין אונדזערע רייען.
19) מיך פלאָגט די פראגע, ווי אזוי איינצואָרדינין די וועלט, אז אלע מענטשן זאלן לעבן אין וואוילשטאנד, זיין גייסטיק הויך אוועקגישטעלט און פולקאם רעליגיעז. צי איז דאָס נישט מער, ווי אַן-אוטאָפּיע?..
20) איך וויל פארשטייען פארוואָס איך ווער אזוי אפט אנטוישט אין מענטשן. דאכט זיך טיילמאָל א מענטש מיט א ריינער הויכער נשמה, און דאך איז ביי אים נישט דאָ דער אבסאלוטער אמת:
21) פאר מיר שטייט די פראגע, ווי אזוי איינצופירן א בית-יעקב-שול ביי אונדז אין שטאָט.

די פיפטע פראַגע

אויף דער פיפטער פראגע „ווער איז פאר מיר די גרעסטע אויטאריטעט", זענין אויפגיגעבן גיווארן 24 תשובות, דערונטער האבן גיענטפערט די עלטערן און כמעט אלע איבריקע, אז דער גרעסטער אויטאריטעט איז פאר זיי א תלמיד חכם.

בנות-זשעטאנין

פרייז 75 גר. אַ שטיק

אויף באַשטעלונגין אָן געלט פריער אויס ווערט גאָרנישט גיענטפערט

פון אומיטום שרייבט מען אונדז:

גאראוואלין. מיטן אנקומען אין אונדזער שטאט פון לערערין פרל. טויבע איז אריינגעטרעטן א שטארקע אויפלעבונג אין דער ב"י-שול און בנות ארגאניזאציע. זייער אימפאזאנט איז אויסגעפאלן די חנוכה-פארשטעלונג דורך די היגע ב"י קינדער. ביי א פול-געפאקטן זאל ווערן אויפגעפירט: „חנה און די זיבן זין", „יהודית". אחוץ דעם אויך א ריי דעקלאמאציעס און דיאלאגן. די פארשטעלונג איז אראפ מיט גרויס ערפאלג. אויך די „בנות" האט איינגיארדנט א חנוכה-אוונט. ביי רייך סערווירטע טישן האבן די חברות גימיטלעך פארבראכט און ביי א גיהויבענער שטימונג זענען זיך די חברות פונאנדערגיגאנגען. ב.

בעלם. ד' דחנוכה האט די היגע שול ב"י, וועלכע ווערט אנגיפירט דורך פרוי הערשקאוויטש—איינגיארדנט א גראנדיעזע חנוכה-פייערונג אין גרעסטן זאל פון אונדזער שטאט. די חגיגה איז גיעפנט געווארן מיטן צינדן חנוכה-ליכט דורך שילערין מרים בארנשטיין. עס רעדן און דעקלאמירן די שילערנס פון בית-יעקב: פינקעלשטיין, ראזנבוים, דרימלער, שולמאן, סרונק, פרידמאן, בלאס, קאן, שטערן, ליס ראבינאוויטש, האבערמאן א. א. דער ארויסטריט פון די ב"י קינדער האט אויף די אנוועזנדע גימאכט א גרויסן רושם. נאך דער חנוכה-פייערונג איז אויך געווען א חגיגה ביחידמיט דער גרינדונג פון דער ב"י-שול און נאכדעם ווי די עלטערע שילערנס זינגען דעם הימן פון „בנות אגודת ישראל" האלט א לענגערן אינהאלטסרייכן רעפעראט די חשובע לערערין פרוי הערשקאוויטש. די לעצטע רעט ארום איבערן ב"י שול-וועזן און ווייזט אן אויפן נהיצות חיינט-ציטאג פון דער רעליגיעזער טעכטער-דערציאונג. גאנץ באזונדער רעט זי איבער דער שעדליכקייט פון דער פרייער ליטעראטור און רופט מיט באגייסטערונג צו אונטערשטיצן און פארשפרייטן די ארט. פרעסע און ליטעראטור און בפרט „דאס יידישע טאגבלאט" און „בית-יעקב זשורנאל". נאכדעם ווי ס'רעט אויך וועגן דער באדייטונג פון חנוכה פרל. שפרינצא ראזענבערג ווערט די פייערונג ביי א גיהויבענער שטימונג גישלאסן און די רעפערענטן ווערן באשאנקן מיט לאנגדויערנדע אפלאדיסמענטן פון אלע אנוועזנדע. מ. ל.

אפט. א דאנק די טיכטיקע ארביט און באמיאונג פון אונדזערע חשובע עסקנים ר' יוסל מרגליות, ה. ל. ארנשטיין און נחמי' בערגער האט זוך ביי אונדז גיעפנט א בית-יעקב-שול. אלס לערערין איז אנגאזשירט געווארן פרל. ראיעווסקא. אין צוזאמינהאנג מיט דער עפינונג פון דער שול, איז אויך איינגיארדנט געווארן אין לאקאל פון ה' מ. שרייבער אן אקאדעמיע אויף וועלכע עס האבן רעפערירט די לערערנס ראיעווסקא און פרל. הירשבערג (לאגאוו). די חגיגה איז אראפ מיטן גרעסטן ערפאלג. די „בנות" האט איינגיארדנט א באנקעט, וועלכער האט זיך פארצויגן ביז שפעט אין דער נאכט. א. מ. ב.—ל.

אלקוש. דער חנוכה-אוונט וואס די היגע בנות האט איינגיארדנט איז געוועזן זייער אימפאזאנט. עס זענען גיהאלטן געווארן רעפעראטן, דעקלאמאציעס א.ד.גל. א לענגערן רעפעראט מעגינא דיומא האלט לערערין בערלינער. דער דאזיקער רעפעראט האט זייער אויסגינומען. צום שלוס רעט נאך פרל. גערטנער אויך מעגינא דיומא. דער חנוכה-אוונט האט גימאכט א גוטן איינדרוק און ס'האט אריינגיברענגט אויפלעבונג אין דער ארג. א דאנק דער אינציאטיוו פון פרל. גערטנער איז אויך גישאפן געווארן א בתיה-פארבאנד, מיט וועלכן זי אליין פירט אן און אנטוויקלט זיך זייער שיין. א בנותקע

טורעק. אין שייכות מיט 2-יעריקן יובילעאום פון די חברות פון עלצטן קורס ב"י וואס זענען אריינגיטרעטן אין דער „בנות" האבן מיר איינגיארדנט א גראנדיעזע פייערונג אונטערן פארזיץ פון פרל. שטארקמאן און אלס ערן-פארזיצערין ווערט איינגילאדנט הרבנית פרוי הינדע ווענגראוו, די חגיגה ווערט גיעפנט דורך לערערין פרל. גרינבערג, וועלכע האלט דערביי א שיינע באגריסונגס-רעדע אין דריקט אויס צוו. אנד. איר גרויס צופרידנהייט פון די שיינע פרוכטן אין דער בנות-באוועגונג. נאכדעם ווי ס'באגריסט די פארזיצערין שטארקמאן רעט אין נאמען פון די נייע בנות-מיטגלידערנס גיוועז. ב"י שילערנס פר. רעדליך און זאגט פייערלעך צו טריי צו ארביטן פאר אונדזערע הייליקע אידעאלן. עס רעדן נאך וועגן פארשידינע ארגאניזאציע-ענינים: פרל. ח. מאשקאוויטש, ח. מרגליות, מירל זאממער, אסתר פויארע, טויבע לוביגסקא, אסתר וויינשטיין, דאן ווערט גוועלט א נייע פארוואלטונג פון פארזיצ. פרל. פ. ראטה, הי' מאשקאוויטש, חנה מרגליות, מירל זאממער, שרה זאממער, אין די קאמיסיעס: פייגע מאשקאוויטש, אסתר גרינבוים, שרה גאלדבערג, גאלדא ברוקס, רויזע שטארקמאן און ליכטנבוים. אלס פארטרעטערנס: גיטל טויבע און הנה ראזנצווייג. ביי א צופרידינע שטימונג זענען זיך די פערזאמלטע פונאנדערגינאנגען. א הארציקן דאנק פאר די פארדינסטן און טיכטיקע ארביט פאר אונדזער באוועגונג דריקן מיר אויס דער לערערין פרל. חי' שרה גרינבערג. א טעוקערן.

קראשניק. א שטארקע אויפלעבונג אין דער היגער ב"י-שול אין בנות ארג. איז אריינגיטרעטן זייטן אנקומען פון דער ח. לערערין פרל. בלוטה אויס טארנאבזשעג. די צאל סיי פון די שילערנס, סיי פון די בנות-חבורות פארגרעסערט זיך פון טאג צו טאג. חנוכה האט די היגע ב"י-שול איינגיארדנט, וועלכע איז אויסגיפאלן גאר אימפאזאנט, און געווען א שיינע דעמאנסטראציע פארן ב"י און בנות-רעיון. דעם חנוכה-אוונט זענען ספעציעל גיקומען בייוואוינען די לערערין ריטענבערג פון ביכאווע ווי אויך עטלעכע בנות חברות און א גרופע בנות חברות פון ראחוב. א קראשניקער.

טארנאבזשעג. א דאנק דער ניי-אנגיקומינער לערערין פרל. ארלעאן איז ביי אונדז רעארגאניזירט געווארן די היגע ב"י שול און אויפגעשטעלט געווארן אויף זיין גיהעריקער הויך. עס איז גישאפן געווארן א פרויען-קאמיטעט פון די וויכטיקסטע עסקנות פון אונדזער שטאט. הרבנית הורוויטש, פרוי קארן האאר, בלוטה, ליכט, גרינבלאס, שליסל, פארבמאן, לאנגבוים, שטיינמאן און שענענבוים. זאת-חנוכה האט די היגע ב"י-שול איינגיארדנט א חנוכה-אוונט ס'איז אויפגעפירט געווארן „חנה און אירע זיבן זין", „שמעון הצדיק" א. א. אויף דעם אוונט זענען אנוועזנד געוועזן עטלעכע הונדערט פרויען. דער דאזיקער אוונט האט איבערגילאזט דעם בעסטן איינדרוק און האט אריינגיברענגט אויפלעבונג אין דער גאנצער שול-טעטיקייט. אויסגיצייכנט האבן זיך: יאסט, בליטה, קארנבליטה, ליכט א. א. זייער אינטערעסאנט און הארציק האבן אויך גירעט די שילערנס בליטה און האניגסבערג. ביי זייער א גיהויבענער שטימונג שליסט די חשובע הרבנית הורוויץ די חגיגה מיט א אינהאלטסרייכן רעפעראט איבערן מהות פון ב"י, וואס האט זייער אויסגינומען. א הארציקן דאנק פארדינען: לערערין ארלעאן, פרעזעסן הרבנית הורוויץ און דער נשיא הכבוד פון דער אגודה ר' ירמיה האאר, פאר זייער אונערמידלעכער ארביט לטובת דער שול. די הכנסה פונים אוונט איז באשטימט צו באקליידן די ארימע בית-יעקב קינדער. ג. ש—ק.

קארעוו-לוב. נאך פיל אנשטרענגונגען מצד אייניקע אגודה עסקנים מיט דער תארה. פון צא"י בראש, איז גילונגען דאס שאפן אין אונדזער שטאט א בית-יעקב-שול. אלס לערערין איז אנגאזשירט געווארן פרל. חנה פעלנער אויס חישקאוו. מיר האבן אויך איינגיארדנט א פראפאגאנדע פארזאמלונג פארן ב"י גידאנק. צו דער דאזיקער פארזאמלונג איז גיקומען די חשובסטע פרויען פון שטאט אין א גרויסער צאל. א לענגערן רעפעראט איבערן מהות פון ב"י האט גיהאלטן לערערין פרל. פעלנער. איר רעפעראט האט גימאכט א גרויסן רושם און אריינגיברענגט התעוררות צווישן די אנוועזנדע צו זארגן מיט אלע כוחות פארן קיום פון דער שול און פארגרעסערן די צאל תלמידות. עס איז אויך אונטערגינומען געווארן די אקציע פאר דער ב"י ליטעראטור. צום ערפאלג פון אלעם העלפט און ווירקט מיט די פארוו. פון צא"י. א קארעווער.

פשעמישל. לעצטנס איז דא געווען די גרינדונגס-פארזאמלונג פון בא"י, וואס האט ארויסגירופן גרויס אינטערעס אין די היגע פרויען-קרייזן. ביי א פול גיפאקטן זאל עפנט די פארזאמלונג פרל. ט. גאלדשטיין און ווייזט אן אויף דער וויכטיקייט פון דער בנות-באוועגונג. א שיינע באגריסונג האלט דער קהלה-פרעזעס הר' שמואל באבאד. א אידעאלאגישן רעפעראט וועגן בא"י האלט הר' ווינקלער. עס ווערט גיוועלט א פארוואלטונג פון: פרל. גאלדשטיין (פרעזעס), פרל. פייגע שטיערער (סעקרעטארן) חי' יוכבד פונק (קאסירערן). פארטרעטערנס: פרל. גיטל ראטטער און פרל. שיינדל אייזנער. די פארוו. טרעט צו צו דער אקציע אין צו פארשפרייטן דעם ב"י זשורנאל און מיר האפן אז די ארביט וועט זיך גוט איינגעבן. א בנותקע.

באראנאוויטש. עס האט זיך דא ביי אונדז גיגרינדעט א בנות-אגודת-ישראל ארגאניזאציע. די גרינדונגס-פארזאמלונג אין ב"י לאקאל איז שוין געוועזן אין אונטערן פארזיץ פון הרבנית וואסערמאן איז די פארזאמלונג גיעפנט געווארן. און דאס ווארט האט גינומען פרוי ארקאוויטש. די לעצטע רעט ארום דאס א"י פראבלעם. דערנאך רעט פרל. וו. אייזן. די לעצטע גיט אפ א באריכט פון דעם ערשטן יאר פון אנטשטייאונג פון די בנות-גרופע אין אונדזער שטאט און אויף דעם גוטן רעזולטאט דערפון, אויף די אנוועזנדע האט דאס אלץ גימאכט א גוטן רושם. אין פרעזידיום זענען גיוועלט געווארן: פרעזעסן—פרוי ר. ארקאוויטש, סעקרעטארן — פרל. ר. ראבינאוויטש, קאסירערן—פרל. ר. ליפנעק, הרבניה וואסערמאן, הרבנית לובצאנסקא, פרוי יאזאנסקא. דאס גרינד פון דעם „בנות" האט ארויסגירופן גרויס צופרידנהייט ביי דער היגער יידישער באפעלקערונג און די צאל חברות וואקסט פון טאג צו טאג (ב"י)

לענטשנא. אויך אין אונדזער שטאט האט זיך גישאפן א ב"י-שול. אויף דער גרינדונגס-פארזאמלונג איז ארויסגיטרעטן מיט א רעפעראט די פארצאווער לערערין פרל. גאלעווסקא און נאכדעם רעט די לענטשנער לערערין צ. שלאמאוויטש און מע נעמט זיך צו דער ארביט, דאס אנגענומען תלמידות א. אז. וו. נאכדעם ווי די פארזאמלונג ווערט גישלאסן דורך פרעזעס ה' זילבערשטיין, צוגיין זיך די פארזאמלטע אין א צופרידינער שטימונג. אויך די צא"י העלפן צו צום ערפאלג פון דער ארביט. א לענטשנער.

קאסנאוויץ. חוהמ"ס נאך איז ביי אונדז געוועזן א חנוכת-הבית פון אונדזער נייען לאקאל. די חגיגה איז גיעפנט געווארן מיט באגריסונגען פון די ב"י קינדער אין א באגייסטערטן רעפעראט האט גיהאלטן לערערין פרל. קליין. דעם 4-טן טאג חנוכה האבן מיר אויך איינגיארדנט א חנוכה-אוונט מיט א אינהאלטס-רייכן פראגראם, וועלכער איז אראפ מיט גרויס ערפאלג. עס איז אנגינומען געווארן פייערלעך דער פארשלאג איינצוארדענען די ראש-חודש-אוונטן און עס איז פאר דעם גישאפן געווארן ספעציעל א קאמיסיע. די שטימונג צווישן די חברות איז געוועזן זייער א גיהויבענע און אונטער גיזאנגען און לשנה הבאה אויסרופן, זענען מיר זיך צוגאנגען. ה.

ביכער און צייטשריפטן

דורך יחידים צום פאלק

„פנו דרך", עולים-בלעטער, באנד א' נומער א' טבת תרצ"ב — פארבונד פון עולים-פארלאג „בית-יעקב", לאדזש.

„**שטיל** איז ביי אונדז היינט וועגן צער פון דער שכינה און שטיל וועגן צער פון דער אומה" — די ווערטער ווערן דערמאנט אין דעם לייט-ארטיקל „ישועה און תיקון" פון ש.ב. אין ערשטן נומער פון „פנו דרך". אט אין דעם גייט עס טאקע אין גאנצן.

יעדער יחיד פ ר זיך ווייס גינוג פון צער און נויט. יעדער צבור באזונדער לעבט איבער פיין און יסורים און דאס גאנצע יידישע פאלק צוזאמין ליידט און איז שרוי בצער איבער די ברעגיס. עס איז א מוראדיקע ירידה סיי אין חומריות סיי אין גשמיות. דאס זעט מין, דאס זענין אלע מרגיש. צו האבן אבער די הכרה אז די דאזיקע ירידה מוז נישט זיין אזוי ווי זי איז איז דער עיקר עפיס טון דערצו. און טון אזוי ווי מע באדארף, מיט יידישער גיטריישאפט און התלהבות און טאקע ווי השי"ת אליין הייסט „וברכתיך בכל אשר תעשה" טוט מין נישט. דער עולם גייט אלץ טיפער בארג אראב און דאס ערגסטע, אז אויך ביי די יראים איז שלעכט.

קומט טאקע דר. נתן בירנבוים מיט זיין דרך העלי' און ווי ער שרייבט מיר אין א בריוו בפירוש: „שטרייכט תמיד אונטער אז איר זענט א שטארקער אגודיסט און אז איר גלייבט אז עולים קענין ברענגין א תחית האגודה". די אגודה ביי איר יעצטיקער אפגישוואכטקייט נייטיקט זיך טאקע שטארק אין אזעלכע עולים-צבורים מבפנים פון דער אגודה, וואס זאל אין איר אריינגעבן נייע לחלוחית, שטארקע לעבידיקע ווערטער און נאך א סך שטארקערע מעשים ווי עס איז אנגיצייכנט אין פראגראם פון עולים. „פנו דרך" איז דער ארגאן וואס זאגט, וואס עולים וויל, שטרעבט און וואס עולים דארף טון.

דעם חשובסטן ארט פארנעמט אין נומער א' דער מאמר פון דר. נתן בירנבוים „רעליגיעזיטעט-מאדערניזם – דאס יינגע דור". דעם מאמר דארף מין לייענין מיט קאפ און שטארק בעיון. האט מין דעם מאמר גוט דורכגינומין, פארשטייט מין דעם גרויסן אמת וואס אונדזער יוגנט מוז זיך גוט איינחזרן, אז „מאדערניזם איז נישט קולטור נאר פונאנדערפאלג פון קולטור, נישט פארטיפערונג נאר פארפלאטשיקונג אא"וו". יעדע יוגנט-גרופע אונדזערע דארף מיט אירע חברים און חברות דעם אריגינעלן נייען רעיון גוט גוט איינטייטשן און אפשר וועט דאס פירן צום אויסוואקס פון „א יינג דור, וואס וועט זיין פול מיט א הארציק ג—ט-גיפיל, א יינג דור וואס פאר אים וועט דאס גישטאלט פון משיח ווידער אויפהייבן זיך מיטן גאנצן תפארתדיקייט פון אחרית הימים און וועט זיין ממשותדיקער און פעולה-דיקער ווי דער מאדערנער טאראראם פון אנגיבלאזינע הבלים". דער מאמר פון משה צעכאוואל „איר לעבידיקע קברים" רעט אויך צו די יוגנט און גאר אויף א פייערדיקן אופן ריהט די איידלסטע סטרונעס פון דער יינגער יידישער נשמה. יעדעס ווארט איז ממש א מעכטיקער אויסגישריי און נאכן איבערלייענין אים רופט מין אליין אויס: „ביז ווען וועלן מיר זיין אכזריותדיקע לעבידיקע קברים פאר דער יידישער נשמה"?...

אליעזר שינדלער רעט שיין ארום די דריי מדרגות פון רעיון העולים, דעת, רחמים און תפארת. ער שטיצט זיך אין גאנצן אויף די רעיונות פון דעם פרק אין ישעי', ווי עס ווערט גיזאגט „פנו דרך ישרו בערבה"... די הארציקע ווערטער פון שינדלערן זענין עושה רושם. מרדכי קנאבלעוויטש אין זיין מאמר „דער חטא און דער תשובה" רעט ארום די סבות פון דער רוחניותדיקער און חומריותדיקער ירידה פון יידישן פאלק. אין נומער א' קומין נאך זייער אינטערעסאנטע הערות וועגן אקטועלע ענינים וואס האבן א שייכות צו יידיש-לעבן און יידישקייט.

„פנו דרך" ווערט רעדאקטירט דורך ד"ר: שלמה בירנבוים, וועלכער פארנעמט אליין א גרויס ארט אין דער הנהגה פון פארבונד.

זאל השי"ת העלפן אז די רעיונות און פלענער וואס ווערן ארויסגיזאגט אין „פנו דרך" זאלן גיפינין אן אפקלאנג קודם ביי יחידים וואס בענקן אליין צו עלי' און דאס וועט זיכער פירן שפעטער צו דער עלי' פון גאנצן פאלק, אז עס זאל צוריק אויפלעבן א אמתע כנסת-ישראל

אג"פ

מִזְמְרַת הָאָרֶץ

מיניאטורן פון ה. לייכטער

פארלאג „בית-יעקב", לאדזש—תל-אביב.

דער היינטיקער רוסישער שרייבער אגניעוו דערציילט אין זיין „טאג-בוך פון קאסטיא ריבצעוו" ווי יינגע נייע שילער פון אנאטאמיע „שמעקט" נישט זייער דער ריח פונם פראסעקטאריום און דער פראפעסאר זאגט צו זיי:

– שטעלט זיך פאר, אז איר גייט נישט אריין אין קיין צימער. דאס איז פול מיט מתים, נאר אין א בליענדיקן פרילינג-גארטן, פול מיט שמעקידיקע רויזן און ביבער-ביימער. ביאלאגיש זענין דאך מתים און בלומין—איינס און דאס זעלבע פיילעכלעך פון איין און איינציקן שטאף.

כ'האב מיך אין דעם דערמאנט, לייענענדיק דאס ערשט-ארויסגיגעבינע ביכל פון ה. לייכטער מיט קלענערע און גרעסערע מיניאטורן וועגן ים און ארץ-ישראל. לייכטער זעט אלעס מיט די אויגן פון א שטאט-מענטש, ריכטיקער דורך די ברילן פון קולטור קודם כל קומט ביי אים דער גידאנק: נישט דער אוממיטלבארער, סענזיטיווער ספור, (צווישן ספור און גיפיל איז דער חילוק ווי צווישן czucie און uczucie, די חושים ספורן, די נשמה פולט), נאר די ראפינירטע, היינטיק-וועלטישע אפערציפציע. און אויב איר ווילט יידישע מקורים, איז עס די ליניע פון: פלפולא חריפתא – מורה-נבוכים – קאצקער אפאריזם, לחבדיל בין קודש לקודש פון דער ליניע: תהלים – קדוש השם – בעל-שם-טוב.

נישט צוליב א קאפריז האט זיך וו. לייכטער אויסגיקליבן די פארם פון מיניאטורן פאר זיין שאפונג און נוסח סטאקאטא פאר זיין סטיל. זיין אפאריזם איז א בערניק-בולט גלאז און אזא גלאז, כידוע אין דער פיזיק, נעמט צוזאמין די שטראלן און מיט אן אמתדיק, שארף-קאנטיק אין — פארקלענערט בילד. „איך האב ליב דעם אויפבליצן, געאמעטרישן פונקט" – זאגט אויף זיך עדות לייכטער: און דערפאר דערפירט ער יעדע זאך און דערשיינונג, צו איינדרוק, צו אידעע, צו אבסטראקציע. דערפאר זענין ווערק פון מאלער, למשל, רעאלער ביי אים אדער גליין רעאל ווי זייער מוסטער-געבער אין דער נאטור. בערג זענען מרידות. מירון איז ניכער פיניף אותיות ווי שטאט, כנרת מער פידל (ווארט-טייטש-אילוזיע) ווי טייך. צפת איז נישט באשאפן גיווארן נאר צוליב דעם סגול פון אירע מקובלים אא"וו אונדזערע אמאליקע חז"ל וואס האבן גידרשנט די אותיות און פסוקים אזוי ד ר ש י ט לייכטער די נאטור. וואס לערנין אונדז די שטיינער? וואס איז נידרוננגין פונים כותל מערבי? ים - מאי קא משמע לן? און די תשובות זענין ראציאנעלע, קלוגע. אבער נישט מער ווי ראציאנעלע, קלוגע. און פאר א ד י כ ט ע ר איז דאס צו ווייניק... פון ביידע סעריעס „ים" און „ארץ-ישראל" צייכנט זיך באזונדער אויס די צווייטע. אסטמאל רייסט זיך די ליבע צום לאנד („ליבע די העכסטע מדרגה פון זעלבסטאפפערונג") דורך די קאלטע שטאלערנע רעמען פון אלץ-פארשטיין און תוסס-זיין און מיט פראכטפולע בילדער און שילדערונגען, כעיקר, פון אונזערע „מקומות הקדושים" און אין דער רייכער שטע פון רעפלעקסן און פארבן ווערן צוזאמינגיפלאכטן עבר און הווה, היסטאריע און לעבן, כדי צו געבן, אמאל דעם ווייטערדיקן ריס און אמאל די פרייריקע הארמאניע פונים היינטיקן ייד וואס איז אין דער זעלבער צייט אדעליקער יורש און ארימער פיאנער. יחסנדיקער פריץ און פרימיטיווער פויער. די „מיסטיקער" ווי דער דיכטער רופט זיי אן, נאר אין ביידע משמעותן, פון אונדזער יאר-הונדערט.

אין ארויסגיגעבן איז עס גיווארן מיט איידילים און פיינעם גישמאק. מיט זארגפעלטיקער הנהה און זיביטן חן, אנ'אמת-שיינע תוצרת הארץ.

אין מ"ן, חבר דעם מחבר האונטש איך: הלוואי זאל זיין ספרל דערפילן די נייטיקע מיסיע צו רייניקן, היילן און דערהייבן דעם חוש הטעם פון אונדזערע חרדים וואס איז אזוי פארדארבן גיווארן דורך דעם פוסטן פנימיות פון די „שפאנענדע ערצעהלונגען" און פארווארלאזטן חיצוניות פון אונדזערע בעסטע און הייליקסטע ספרים. הלוואי!

שין.

פאשפרייט אומיטום „פנו דרך"!

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem
ŁÓDŹ, 1 stycznia 1932
B A J S J A K O W

CENA 65 GR.

Rok IX zeszyt (81) 6
Adres Red. „Bajs Jakow"
Łódź, Kilińskiego 44.
Telefon 109-77

תוכן פון היינטיקן נומער

א) פירט אזורך מיט דערפאלג די ת"ח-אקציע!
ב) הבטחה און עלי' — — — — ד"ר נתן בירנבוים
ג) מערעלייקא — — — — — ש. שאכנאוויטש
ד) אין די טעג פון משיח — — — — — — א"ש
ה) הקדמה פון ספר החינוך — — ד"ר שלמה בירנבוים
ו) אין גימנאזיע-שטיטאל — — — אליעזר שינדלער
ז) דיגסט און הארגטע — — — — — פ. סירסקי
ח) א מלחמה פון יידישע פרויען אין פוילן
ט) וועלט און צודעק — — — — — וו. לייכטער
י) Cherie — — — — — — שמואל גאדלער

דער
קומידיקער
נומער
דערשיינט אי"ה
פרייטיק פ' בא

יא) "." (ליד) — — — — — — — אסתר ראזא
יב) זאל קיינער נישט פעלן — — — שרה שעניצער
יג) דער סימן פון גיהערן צו בנות — — לאצע וואטשאוז

שול-וועלט:

יד) וועגן פרעבל-שולן — — — — — — א. ר.
טו) בחינות אין סעמינאר — — — — — ש. ל.
טז) פרייע טריבונע
יז) ענטפערס אויף אונזער ערשטער אנקעטע
יח) דורך יחידים צום פאלק — — — — — אג"ש
יט) מזמרת הארץ — — — — — — — שין
כ) קאראספאנדענציעס, מודעות

אבאנענטן!

וואס זייער אבאנענט האט זיך גיענדיקט מיטן נומער 80 א) די וואס האבן גיהאט איינגיצאלט אויפן יאר 1931 ב) די וואס האבן גיהאט איינגיצאלט אויפן ערשטן קווארטאל תרצ"ב) די אלע ווערן גי-בעטן דורכן טשעק וואס ליגט אין היינטיקן נומער איינצוצאלן אויפן יאר 1932 10 גילדן. אמוייניקסטן מוז מין איינצאלן פאר אפערטל יאר 3 גילדן. די וואס וועלן אזוי נישט טון וועלן שוין נישט באקומין דעם קומידיקן נומער 82 וואס דערשיינט אי"ה פריי-טיק פ' בא.

צו דער פארלאבונג פון או דזער גיליבטן ־ין און ב־ודער נטע קאטעק (דווארט) מיט פרל. נאכע קאפעל (ב־אשקי) ווינטשן מיר א הערצלעכן מזל-טוב. איר זאלט זוכה זיין צו בויען אייער צוקונפט אינים גייסט פון אונדזערע הייליקע אבות.

מוטער: לאה קאטעק שוועסטער מרים
דוואַרט — קאטעק בית-יעקב-לערערן

א הערצלעכן מזל-טוב ווינטשן מיר די גיערטע פרל חי' ראדזימינסקא צו איר חתונה מיט ה' קאפער (יוארשע) און פרל. ציפא ניימארק (ווישקאוו) צו אירע תנאים מיט ה' פלאם (קאסאוו-טעלאק). זייער וועג זאל זיין באלויכטן אין ליכט פון בנות-אגודת-ישראל.

טלושטש — בנות-אגודת-ישראל
פארז. שרה בלאנטשאק
סעקר. דבורה גאלי-וואסער

הבעת תודה

את תודתינו העמוקה אנו מביעים למרת רחל אלטר בירושלים ת"ו כעד נדבת לבה שנדבה לטובת בית-ספרנו „בית-יעקב" בסכום של עשרים דולר. יצו ה' את הברכה בכל מעשה ידי' ויוסף לה כהנה וכהנה אלף פעמים.

ועד „בית-יעקב" בלודז

מיינע פריינט בריינדל גאסטפ׳ יינד און הערצל צייזלצר ווינטשט הא־ציק א מזל-טוב און א גליקלעכע צוקונפט
גלינע — מוניע נאלצר

א הערצלעכן ברכה-פולן מזל-טוב ווינטשן מיר אונדזער חשובע ב"י-לערערן פרל. העגדל ראגאווסקא (וויעלון) צו איר פארלאבונג מיט ה' מאיר גריפילהויז (וואנוואשנין). אויף אייער גייען לעבנס-וועג זאל אייך תמיד חיטן דער וואס וואכט איבער אונדזער פאלק ישראל און אין אייער צוזאמענבונד זאל הערשן דער גייסט פון ישראל סבא באצירט מיט די בלומען פון בית-יעקב און בנות-אגודת-ישראל.
פאקשיוויניצע: פארוואלטונג „בית-יעקב"
פארז. אברהם זאנטאג

א הערצלעכן מזל-טוב ווינטשן מיר דער חשובער פאמיליע וואלאך ב"י עסקנים, צו דער חתונה פון זייער טאכטער שרה מיט ה' מ. ראגנער (ביעלסקא.) איר זאלט זוכה זיין צו זען ביי זיי אמת יידיש נחת
סקאלאט — בית-יעקב ה. ראמלער

א הארציקן מזל-טוב ווינטשן מיר אונדזער לע-רערן פרל. חנה גולעווסקא און אונדזער גיוו. לערערן פרל. בלומא אייגנער צו זייערע תנאימס
פארטשעוו — לעטער קורס „בית-יעקב"

22 לידער
פון י. פיינער — פרייז 1.50 זל.
צו באקומען אין אונזער אדמיניסטראציע
געלט-שיקן P.K.O. 67 795

א הארציקן מזל-טוב ווינטשן מיר צו ד תנאים פון אונדזער אידעען-שוועסטער פרל. רחל לוסטיג (בענדין) מיט ה' זיס-קינד באנדזודראוו (קאנין). זייער צו-קונפט זאל באצירט זיין מיט בלומען פון אונדזער הייליקן אידעאל.
בענדין — ה. סקורא, ר. גאלדשטיין, י. ווייסבעקער, ח. מאגער און ש. צימערמאן

בברכת מזל-טוב המה ולבבית אנו מברכות את המורה הנכבדה מרת ש. טארנהיים שתחי' לנשואי'. תהי' עתידה מזהיר כשמש בצהרים ותזכה לבנות ביתה בית נאמן על הרי יהודה ברוח אבותינו
ינוב-לוב — המורה צ. זינגער בשם אג"י

נחום אבדים

פאריאמערט און פארצערט זענען מיר פון דעם פריצייטיקן טויט פון אונדזער חברה שיינדל גילבארד ע"ה. צוזאמען מיטן גאנצן כלל ישראל זאלן מיר א טרייסט גיפונען אין דער ארבייט פאר אונדזער הייליקן אידעאל.
בעלכאטאוו — מירמייער, סטאראווינסקא, יאסקאוויטש און מארטקאוויטש

מיין הארציקסטן מזל-טוב אייך מיינע ל. חברות ... סאבוטקא און טינע טארנהיים צו אייערע ...
זד.-וואלא — יהודית געלבבום

עפנטלעכע התראה

מיר זענען עפנטלעך מתרה די פארטרעטער פון אונדזער פארלאג, וואס האלטן אויף איינקא-סירטע געלטער און וועלן דאס נישט דערלעדיקן ביז כ"ח שבט, אז מיר וועלן דאס איבער-געבן דעם גיריכט און מיר זענען נישט פאראנטווארטלעך פאר די אומאנגינעמלעכקייטן וואס זיי וועלן דערפון האבן.

באזונדער באטאנען מיר דאס אונדזערע פארטרעטער אין די שטעט: פאביאניץ, לומזא-טאוו, זגיערזש, ביאלא-פאדל, שערפץ.

אזוי אויך דערמאנען מיר נאכאמאל, אז א חוב טאר נישט, לויט די תקנות פון פארלאג וואס איז אלע באקאנט לענגער אויפגיהאלטן ווערן ווי 14 טאג. באזונדער טראגט די פולע פאר-אנטווארטלעכקייט, דער וואס אויף זיין אדרעס ווערן גישיקט די אויסגאבן פון אונדזער אדמי-ניסטראציע און אוועקבארגן אויף אונדזער חשבון דערלויבן מיר קיינעם נישט: די וואס טון נישט ענערגיש איינקאסירן דעם באטרעף, זאלן וויסן, אז זיי טון די גרעסטע עולה די ב"י-ליט.

אבאנאמענטס-פרייז:
א יאר (21 נומ.) 10 גילדן,
א 1/2 יאר (12 נומ.) 6 גילדן
א 1/4 יאר (6 נומ.) 3 גילדן,
א חודש (2 נומ.) 1.20 גילדן,

אנאנסן-פרייז:
א גאנצע זייט 200 גילדן
א האלבע זייט 100 גילדן
א פערטל זייט 50 גילדן.
א אכטל זייט 25 גילדן,

דער אבאנאמענט מוז ביצאלט ווערן פריערהויס!
געלט-שיקן P. K. O. 67-795
א גראטולאציע-אנאנס ביז 20 ווערטער 3 גילדן געלט פאר אנאנסן פריערהויס!

בברכת מזל-טוב חמה ונלבבה וגבעהיד מאושר ומוצלח אני מברכת את הברתי היקרה מרת בילה ווייל (זבירצה) לרגלי אירושי'. יתן ד' שצעדך הראשון על מפתן החיים יהא סיגה בשושנים.
חלוצלחק-וולברם — חברתך זלדה קסטנברג

גיזעצט ביי ה. וועצער, לאדזש, ואכאדניא 66

Red. i wyd. Luzer Gerszon Frydenzon — Druk J. Diament Łódź, Kilińskiego 50